

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 8 (562)

AKADEMINĖS BENDRUOMENĖS DĖMESIUI: LIETUVOS MOKSLININKŲ SAJUNGOS SUVAŽIAVIMAS

Kviečiame į Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavimą, kuris įvyks 2016 m. gegužės 21 d. Vilniuje, Mykolo Romerio universitete, LAB korpuse (Didlaukio g. 55), I aukšte, 101 auditorijoje. Pradžią – 10 val.

LMS suvažiavime dalyvaus Lietuvos mokslo tarybos, Lietuvos mokslų akademijos, Švietimo ir mokslo ministerijos atsakingi

darbuotojai, Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir kitų centrinių institucijų atstovai, Lietuvos universitetų ir mokslo centrų vadovai, žymūs Lietuvos mokslininkai.

Suvažiavimo dalyvių laukia turininga diskusija apie Lietuvos mokslo ir studijų sistemos pertvarkos modelius, mokslininko vaidmenį, kuriant ir įgyvendinant valstybės

strategiją, Lietuvos mokslininkų sąjungos veiklos perspektyvas. Suvažiavimo sėkmę lems aktyvi visų jo dalyvių pozicija. Norintieji tapti sąjungos nariais anketas galės užpildyti atvykę į suvažiavimą.

Suvažiavimo dalyvių ir svečių automobilius galima statyti MRU aikštelėje, esančioje kitoje gatvės pusėje.

Lietuvos mokslininkų sąjungos taryba ■

KTU profesorius Arminas Ragauskas

ŠIAME NUMERYJE

Tarptautinės institucijos vadovo pareigos – profesorei Rūtai Petrauskaitei ● 2 p.

Išrinkti nauji Lietuvos mokslų akademijos tikrieji nariai ● 2 p.

Pati akademinė bendruomenė ras geriausią universitetų ir kitų mokslo bei studijų institucijų pertvarkos modelį ● 3 p.

Universitetų pertvarkos pasiūlymų vertinimas ir naujos idėjos: žodis KTU ir ASU vadovams ● 4, 5 p.

Gaminių perdarymas – ekonomikos milžinas ● 6 p.

Lietuvos mokslininkų išradimais susidomėjo pasaulis ● 7 p.

Nauji mokslo istorijos ir filosofijos tyrimai ● 8, 11 p.

Trijų dalių leidinyje – Lietuvos dailė ● 9 p.

„Mokslo Lietuvos“ svečias – žurnalas „Pasaulio lietuvis“ ● 11 p.

In memoriam – Vytautas Kaltenis ● 12 p.

MOKSLO INSTITUCIJŲ ISTORIJOS BRUOŽAI

LIETUVOS UNIVERSITETAS: PAVADINIMAI KEITĖSI, BET TĘSTINUMAS IŠLIKO

Buvusioje komercijos mokykloje 1920 m. įsikūrė Aukštieji kursai

Pokalbis su istorike Audronė Veilientiene

Prieš 96-erius metus Kaune buvo įsteigta pirmoji nepriklausomos Lietuvos aukštojo mokslo įstaiga – Aukštieji kursai, tapę 1922 m. vasario 16 d. įkurto Lietuvos universiteto pagrindu. Kauno technologijos universiteto (KTU) muziejaus vadovė dr. Audronė Veilientienė pabrėžia, kad Lietuvos universiteto, kuris dabar yra Kaune veikiančių universitetų ištakos, tęstinumas išsaugotas iki šių dienų ir kviečia akademinę bendruomenę ir plačiąją visuomenę prisiminti, kaip ir kodėl buvo įkurti Aukštieji kursai, kaip jie tapo Lietuvos universitetu ir kokia buvo pastarojo raida iki mūsų dienų.

Kursus įkūrė visuomenininkai

Po Pirmojo pasaulinio karo Lenkijai užėmus Lietuvos sostinę Vilnių, šalis liko be universitetinio miesto ir aukštosios mokyklos. Kaunui tapus Lietuvos administraciniu ir kultūros centru, lietuvių inteligentijos atstovai siekė kuo greičiau įkurti lietuvišką aukštojo mokslo įstaigą. Lietuvos universiteto istoriją tyrinėjanti A. Veilientienė pabrėžia, kad jokia normali Europos valstybė negalėjo funkcionuoti be universiteto, kuris buvo vienas iš valstybės brandos požymių.

Dar 1919 m. rudenį kultūros darbuotojų grupė tuometinei Lietuvos Vyriausybei įteikė pirmąjį argumentuotą memorandumą dėl aukštosios mokyklos steigimo Kaune. Nors

pasiūlymas dėl sunkių politinių ir finansinių aplinkybių buvo atmestas, universiteto steigimo iniciatoriai ryžosi įkurti aukštąją mokyklą visuomeniniais pagrindais. 1920 m. sausio 27 d. lietuvių inteligentija oficialiai įsteigė Aukštuosius kursus, kuriuos sudarė šeši skyriai: humanitarinis, juridinis (teisinis), gamtos, medicinos, matematikos ir fizikos bei technikos. Jaunai valstybei buvo svarbu didinti išsilavinusių žmonių skaičių ir kurti tvirtą švietimo sistemą, todėl 1922 m. vasario 16 d. Aukštieji kursai buvo pertvarkyti ir įkurtas Lietuvos universitetas. Jo atidarymas įvyko rūmuose, kuriuose dabar įsikūręs KTU Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Universiteto struktūra keitėsi: buvo pertvarkomi ir steigiami nauji fakultetai bei katedros. Kai kurie padaliniai išaugdavo į savarankiškas aukštąsias mokyklas, pavyzdžiui, pertvarkius Lietuvos universiteto Matematikos ir gamtos mokslų fakulteto Agronomijos ir miškininkystės skyrių ir Dotnuvos žemės ūkio technikumą, Dotnuvoje buvo įkurta Žemės ūkio akademija, dabar – Aleksandro Stulginskio universitetas. 1930 m. birželio 8 d., minint Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktį, Lietuvos universitetui buvo suteiktas Vytauto Didžiojo vardas ir pakeistas jo statusas.

Intelektualinio gyvenimo centras

Tarpukariu universiteto reikšmė Lietuvai buvo ypač svarbi – jis tapo svarbiausiu šalies intelektualinio ir kultūrinio gyvenimo centru. Profesoriai savo žiniomis, patirtimi ir įžvalgomis dalinosi ne tik su studentais,

■ Nukelta į 6 p.

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAI

Lietuvos
mokslo
taryba

Nauji lituanistinių tyrimų ir sklaidos projektai

Lietuvos mokslo taryba paskelbė antrąjį Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 m. programos kvietimą teikti paraiškas. Vyksta keturi paraiškų konkursai: du mokslo ir du sklaidos projektams vykdyti. Vienas jų rengiamas pirmą kartą ir skirtas trumpalaikiams moksliniams tyrimams, finansuojat tyrėjų išvykas, stažuotes, darbą archyvuose užsienio šalyse.

Rengiant kvietimą buvo atsižvelgta į pirmajam konkursui teiktų projektų trukmę, lėšų 2016–2018 m. poreikį. Programos rezultatų siekiama nuosekliai, kiekvienais metais skelbiant konkursus ir finansuojant tuos mokslo ir sklaidos projektus, kurie geriausiai atitinka jos kiekybinius ir kokybinius rodiklius. Pirmajame paraiškų konkurse nepaskirstyti 0,5 mln. eurų bus panaudoti antrajame, numatant naujiesiems lituanistikos plėtros projektams skirti iki 2 mln. eurų.

2015 m. lapkričio mėnesį skelbtam pirmajam programos konkursui pateikta 220 paraiškų. Iš jų Lietuvos mokslo taryba atrinko 79 projektus, kuriems skirta 3,5 mln. eurų. Trečiasis kvietimas šiais metais būtų skelbiamas tik lituanistinių darbų leidybai ir mokslo renginiams 2017 m. ir tik likus nepaskirstytų lėšų.

Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 m. programa skirta koordinuoti ir integruoti svarbiausius lituanistinius mokslinius tyrimus ir jų sklaidą Lietuvoje bei užsienyje, įgyvendinti lituanistinių mokslinių tyrimų prioritetą, stiprinti lituanistinių tyrimų indėlį į Lietuvos valstybės humanistikos plėtrą ir taip suteikti mokslinį pagrindą Lietuvos pilietinės ir kultūrinės savimonės ugdymui bei lituanistinio paveldo saugojimui. *Daugiau informacijos* teikia Mokslo programų skyriaus vedėja Vaiva Priudokienė e. p. vaiva.priudokiene@lmt.lt, tel. (8 5) 261 8532.

Plečiama atvirosios prieigos duomenų bazė „Lituanistika“

Lietuvos mokslo taryba pasirašė finansavimo sutartį su Europos socialinio fondo agentūra (ESFA) vykdyti projektą „Duomenų bazės „Lituanistika“ plėtra“ ir tęsti 10 metų vykdomus darbus – atvirosios prieigos duomenų bazėje kaupti naujausius tyrimų rezultatus apie Lietuvos valstybę, visuomenę, tautos ir kalbos praeitį bei dabartį, juos aprašyti, analizuoti ir skleisti. Projektą numatoma vykdyti trejus metus, jo vertė – 1,3 mln. eurų.

„Per dešimtmetį duomenų bazė „Lituanistika“ tapo sklaidžiai funkcionuojanti atvirosios prieigos lituanistikos tyrimų rezultatų ir sklaidos infrastruktūra, atliekančia vis didesnį vaidmenį mokslo politikoje ir tarptautinėje mokslinės informacijos elektroninėje erdvėje“, – sako Lietuvos mokslo tarybos Humanitarinių ir socialinių mokslų komiteto pirmininkė prof. Rūta Petrauskaitė.

Naujajame kūrimo etape bus tęsiamas lituanistikos publikacijų, išsisklaidžiusių Lietuvos ir pasaulio informacijos ištekliuose, kaupimas ir saugojimas. Pasitelkiant ekspertus atrenkamos geriausios lituanistinės publikacijos, saugomi ekspertinio vertinimo duomenys, stiprinama technologinė bazė. Numatoma, kad iki projekto pabaigos duomenų bazė papildys 20 tūkst. publikacijų ir 2019 m. jų bus daugiau kaip 56 tūkst. Ketvirtadaliu, iki 28 tūkst., padaugės ir laisvai visiems interneto vartotojams pasiekiamų visatekščių publikacijų.

„Duomenų bazė „Lituanistika“ yra šiuolaikiškas būdas skleisti lituanistikos tyrimų duomenis ir rezultatus nacionalinėje ir tarptautinėje erdvėje, o jų autoriams tapti matomiems ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Siekiame, kad duomenys būtų lengvai pasiekiami vartotojams, o išplėtojus kokybinio vertinimo bei citavimo indekso formavimo įrankius, „Lituanistika“ būtų naudojama mokslo politikos reikmėms“, – sako R. Petrauskaitė.

Numatoma diegti priemones, kurios padėtų susieti „Li-

tuistikos“ duomenis su Lietuvos akademinė elektronine bibliotekos (eLABa) informacine sistema, infrastruktūros „OpenAIRE“ talpykla ar tarptautine paieškos sistema „Google Scholar“. Naudojantis sukaupta publikacijų vertinimo informacija, numatoma parengti lituanistinių publikacijų ekspertinio vertinimo apžvalgas studijas.

Valstybė lituanistikos tyrimams ir studijoms, sprendžiantiems esminius tautos tapatybės išsaugojimo, stiprinimo ir jos raidos uždavinius, teikia strateginį prioritetą. Projektas „Duomenų bazės „Lituanistika“ plėtra“ yra įtrauktas į švietimo ir mokslo ministro patvirtintą Lituanistikos mokslinių tyrimų plėtros 2013–2020 m. krypties įgyvendinimo priemonių planą. Projekto partneriai yra Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka ir Kauno technologijos universitetas.

Duomenų bazė „Lituanistika“ (www.lituanistikadb.lt) pradėta kurti 2006 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšomis. Joje kaupiami lituanistikos objektų ir kokybės kriterijus atitinkantys mokslo tyrimų rezultatai, publikuoti 2000 ir vėlesniais metais. *Daugiau informacijos* – projekto vadovė Lina Blovesčiūnienė, mob. tel. (+370 698) 83 195, e. p. lina.blovesciuniene@vdu.lt

Prof. Rūta Petrauskaitė

Profesorė Rūta Petrauskaitė išrinkta CLARIN ERIC generalinės asamblėjos prezidente

Lietuvos mokslo tarybos primininko pavaduotoja, Humanitarinių ir socialinių mokslų komiteto pirmininkė prof. Rūta Petrauskaitė išrinkta Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros konsorciui priklausančios bendros kalbos išteklių ir technologijų tinklinės infrastruktūros CLARIN ERIC generalinės asamblėjos prezidente. Asamblėjos vadovu renkamas nacionalinės institucijos atstovas dvejų metų kadencijai. Šias pareigas prof. R. Petrauskaitė nuo gegužės 1 d. perėmė iš Vokietijos mokslo ir švietimo ministerijos atstovės Helge Kahler.

CLARIN ERIC (angl. *Common Language Resources and Technology Infrastructure Network, European Research Infrastructure Consortium*) yra viena didžiausių mokslinių tyrimų infrastruktūrų ir didžiausia Europos humanitarinių ir socialinių mokslų srityje. CLARIN ERIC teikia galimybes visų sričių Europos tyrėjams lengvai pasiekti įvairaus pobūdžio skaitmeninius tekstynus ir kalbos duomenų bankus, rankraštinius, garso ir vaizdo archyvus, nepriklausomai nuo to, kur jie yra, ir šiuolaikiškais informacinėmis technologijomis visapusiškai naudotis jais atliekant mokslinius tyrimus. CLARIN ERIC vienija 17 narių. Lietuva šios struktūros nare tapo 2014 m., į ERIC įsiliejus elektroninių lietuvių kalbos išteklių infrastruktūrai „E-lingua“ (CLARIN-LT).

Rūta Petrauskaitė yra habilituota humanitarinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvių kalbos katedros profesorė. Nuo 2008 m. ji vadovauja Lietuvos mokslo tarybos Humanitarinių ir socialinių mokslų komitetui. 2013 m. komiteto pirmininke paskirta antrai kadencijai. R. Petrauskaitė atstovauja Lietuvos mokslo tarybai asociacijos „Mokslo Europa“ (angl. *Science Europe*) Mokslinių duomenų darbo grupėje, Europos bendradarbiavimo programos mokslo ir technologijų srityje COST Mokslo komitete, Europos mokslo ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ komitetuose ir kitose tarptautinėse organizacijose – mokslo politikos ir plėtros klausimais. *Parengta pagal Lietuvos mokslo tarybos pranešimą*

Prof. Raimondas Čiegis

Tarp naujų Lietuvos mokslų akademijos narių – VGTU profesorius Raimondas Čiegis

Balandžio 26 d. įvyko Lietuvos mokslų akademijos (LMA) narių visuotinis susirinkimas, kuriame išrinkti nauji LMA tikrieji nariai. Sveikiname Vilniaus Gedimino technikos universiteto Fundamentinių mokslų fakulteto Matematinio modeliavimo katedros vedėją Raimondą Čiegį, kuris, remiantis slapto balsavimo rezultatais, išrinktas LMA tikruoju nariu. Prof. Raimondą Čiegį kandidatu į LMA tikruosius narius iškėlė LMA tikrasis narys prof. Konstantinas Pileckas.

Tikraisiais nariais taip pat išrinkti: Arūnas Ramanaivičius (chemija), Romas Lazutka (ekonomika), Rimvydas Petrauskas (istorija), Rūta Janonienė (menotyra), Sergejus Oleninas (biologija), Česlovas Venclovas (biologija), Daiva Rastenytė (medicina), Vytautas Ruzgas (agronomija), Alfars Pliūra (miškotyra), Arvydas Povilaitis (žemės ūkio inžinerija), Liudas Mažeika (informatika).

Lietuvos mokslų akademijos Užsienio skyriaus nariu išrinktas Ojars Sparytis (*Ojārs Spārītis*) (meno istorija).

Raimondas Čiegis gimė 1958 m. spalio 18 d. Kaune. 1977–1982 m. studijavo matematiką Vilniaus universitete. 1985 m. Minsko matematikos institute apgynė matematikos daktaro disertaciją, 1993 m. Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institute – habilituoto daktaro disertaciją.

Profesinė veikla: Matematikos ir informatikos institutas, vyriausiasis mokslinis bendradarbis (1992–2000), VGTU Matematinio modeliavimo katedros profesorius, vedėjas (2001–2016).

Pagrindinė mokslinių tyrimų sritis – netiesinių diferenciacinių lygčių skaitiniai sprendimo metodai ir jų analizė, lygiagretieji algoritmai, sudėtingų fizikos ir gamtos mokslų, technikos, netiesinės optikos ir biotechnologijų procesų modeliavimas.

Publikacijos. Per pastaruosius dešimt metų paskelbta 30 straipsnių ISI Web of Science leidiniuose, turinčiuose citavimo indeksą, 15 straipsnių ISI Web of Science leidiniuose, neturinčiuose citavimo indekso, 15 straipsnių ISI Proceedings leidiniuose ir tarptautinėse leidyklose išleistose knygose. Parengė penkis vadovėlius aukštosioms mokykloms. Profesorius nuo 1994 m. (Vytauto Didžiojo universitetas). Vadovavo 16 apgintų daktaro disertacijų.

Mokslinis bendradarbiavimas: Kaizerslauterno technikos universitetas, Zaragozos universitetas, Danijos UNI-C, CINECA (Bolonija, Italija), WIAS Berlynas, Miuncheno armijos technikos universitetas.

Mokslinė projektinė veikla: 4 Eureka projektai (Miuncheno armijos technikos universitetas, Latvijos universitetas, Lietuvos technologiniai partneriai), INTAS projektas (Kaizerslauterno technikos universitetas, Štutgarto technikos universitetas, Zaragozos universitetas, Maskvos Lomonosovo vardo universitetas, Minsko matematikos institutas), Aukštųjų technologijų plėtros programos projektas GridGlobOpt, B-03/2007–2009 (kartu su VU MII), LMT mokslininkų grupių projektai. COST veiklos. NESUS (lygiagretieji skaičiavimai), MI-NET (matematika industrijoje).

30 konferencijų programinio ir organizacinio komitetų pirmininkas, vicepirmininkas, narys, MS organizatorius. Žurnalo „Mathematical Modelling and Analysis“ redaktorius ir dviejų žurnalų redkolegijos narys.

Įvertinimai: nuo 2004 m. – Latvijos MA užsienio narys, 1986 m. – LTSR jaunųjų mokslininkų premija, 1995 m. – Lietuvos mokslo premija. *Parengta pagal Vilniaus Gedimino technikos universiteto Viešosios komunikacijos direkcijos pranešimą*

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Problemos ir strategijos: universitetų kadrilio pabaiga?

Prof. dr. Jonas JASAITIS

Gal daug kas pasakys, kad tas kadrilis, viešosios erdvės diskusijose vadinamas „universitetų tinklo pertvarka“, dar tik prasidėjo, kad atsirado tik pirmieji šokėjai, o likusieji vis dar ramsto politinės salės sienas, neišdrįsdami atlikti naujus solinius numerius, stebint labai margai vertintųjų teisėjų ir šiaip „viską išmanančių“ žiopių grupei, todėl iki šokių maratono pabaigos esą dar gana toli. Tačiau patarimų šokėjams (pavyzdžiui, universitetų vadovams) srautas jau seniai išseko. Kartojami vis tie patys raginimai: susijungti, panaikinti (modernia greittakalbe – optimizuoti), sutelkti išteklius, sumažinti priimamųjų skaičių, keliant aukštesnius pradinis reikalavimus. Didžiąją dalį į tą kadrilį suvartų dalyvių nelabai aišku, kodėl kažkieno peršama programa bus geresnė, o ir patys šio maratono organizatoriai negali rišliai atsakyti, kaip jie įsivaizduoja galutinį rezultatą. Anaipol ne visi orkestro muzikantai šokio melodiją išmokę, o ir dirigentai keičiasi, kaip sakoma, net kojų rimtai neapšilę.

Ir kas tik nepatarinėjo, kaip reikia pertvarkyti Lietuvos universitetus, kiek jų palikti, o kiek „optimizuoti“... Prisidengę rimto žinovo kauke, jie skaičiavo, kiek studijų programų turime ir kiek biudžetinių lėšų sutaupysime, jų skaičių sumažinę 2–3 kartus. Tačiau kokių specialistų mūsų valstybei reikia jau dabar, o kiek reikės po 10–15 metų, t. y. tada, kai absolventai bus tik įpusėję savo profesinės karjeros kelią, nė vienas apsišaukėlis „ekspertas“ įtikinamai atsakyti nesugebėjo. Politikieriai įnirtingai ginčijasi aiškindami, kurių ūkio šakų plėtotė sukurs didžiausią pridėtinę vertę. Tai kaip galima kurti universitetų pertvarkos strategiją, kai nežinomos nei svarbiausios problemos, nei jas sukėlusios priežastys, nei strateginiai sprendimai?

Universitetų bendruomenės jokioje sėkmingai besitvarkančioje valstybėje nešokinėja per virvutę, kurią tampo „kadencijomis“ savo veiklą tesugebantys planuoti išrinktieji ar paskirtieji, bet iš esmės jokios atsakomybės už savo veiklą neįsijaučiantys veikėjai. Pasidraskys tokie vienoje partijoje trejus metelius, o ketvirtiesiems įpusėjus, netikėtai iškeis ugningai liaupsintą, pavyzdžiui, socialdemokratinę (žinoma, pagal lietuviškąją sampratą) ideologiją į liberalų, prisiklijavusių „sąjūdžio“ etiketę. Ir perbėgėliui visai nesvarbu, kad jis buvo išrinktas pagal anos partijos sąrašą, o naujosios draugijos pavadinime esantys žodžiai skirti tik neapsisprendusiems vilioti. Jau trečią dešimtmetį veltui laukiame, kad vykdančiosios valdžios postus užims ne partines iškabas mikliai prieš rinkimus keičiantys rėksniai ar apsukruoliai, o tikri profesionalai, tarp kurių daugumą sudarys turintieji aukščiausią akademinę kvalifikaciją, gerai žinantys mokslo raidos tendencijas ir išmanantys partnerystės su verslu subtilybes. Tik tada būtų įmanomas aiškus pradėtų darbų tęstinumas, o ne diletantų užsakytas kadrilis.

Tačiau kyla didžiulė abejonė, ar ateis mūsų valstybėje į aukščiausius valstybės postus gabiausi profesionalai. Norėčiau priminti bent jau akademinėi bendruomenei gerai žinomą Lietuvos Prezidento pavyzdį. Daugiau kaip tris dešimtmečius Valdas Adamkus dirbo JAV aplinkosaugos agentūros penktajame regione, kuriame Lietuvos valstybės teritorija tilptų daug kartų. Jam teko darbuotis su šešiais

Jungtinių Valstijų prezidentais. O juk ten taip pat vyksta rinkimai, demokratus keičia respublikonai, Senate ir Kongrese formuojasi skirtingų jėgų pusiausvyra. Toje didžiulėje valstybėje po rinkimų taip pat pasikeičia nemažai svarbių vadovų. Tačiau Valdo Adamkaus užimamos pozicijos nekeitė net šeši prezidentai. Kad ir kas būtų išrinktas, ten partinės ambicijos (bent jau šiuo atveju) neužgožė strateginių valstybės tikslų.

Valdui Adamkui už profesionalią veiklą buvo įteikti patys aukščiausi valstybiniai apdovanojimai, kokius tik gali gauti civilis tarnautojas. Ypač sėkmingą profesinę veiklą lydėjo ir valdžios institucijų, ir bendradarbių gili pagarba. Kai sužinojęs apie galingos ir labai įtakingos chemijos kompanijos gamtai padarytą didžiulę žalą, paskyrė jai deramą nuobaudą, savo veiksmų teisėtumą jam teko įrodyti aukščiausioje institucijoje – JAV Kongrese. Laimėjęs ypač sudėtingą bylą prieš šią kompaniją, V. Adamkus parodė, kad jo žodžiai nesiskiria nuo darbų, kad prieš įstatymą jam visi lygūs. Profesinę karjerą baigė tik tada, kai piliečiai tiesioginiuose rinkimuose jam patikėjo patį aukščiausią mūsų valstybės postą. Šio komentaro autoriui teko būti jo apsisprendimo kandidatuoti proceso liudininku, kai priimant galutinį sprendimą iškilo svarbiausias klausimas: „Kas sudarys Prezidento komandą?“

Lietuviškoji tikrovė pasirodė daug banalesnė už vakarietišką. Jei pirmosios kadencijos metu tą komandą dar buvo galima įvertinti bent „patenkinamai“, tai antroji net silpniausio teigiamo įvertinimo nenusipelnė. Neišdrįsti pasakyti tiesą – buvo bene pati mažiausia antrosios komandos silpnybė, nes ten buvo ir tokių, kurie Prezidentui atvirai ir įžūliai melavo. Meluodami jie net savo karjera nerizikavo, ne be pagrindo tikėdamiesi, kad viską bus galima nurašyti tariamam nesusingaudimui mūsų tikrovėje. Atseit, ką tas „amerikonas“ apie mūsų gyvenimą išmano.

Jei kada apsilankysite Sodoje (Mažeikių r.), užsukite į aikštelę, esančią šalia didžiulės bažnyčios, stovinčios ant Bartuvos upės kranto. Toje aikštelėje pamatysite neaukštą kuklų paminklą. Jis skirtas labai svarbiam mūsų tautos istorijos įvykiui. Ant paminklo papėdės užrašyta data: „1944-X-7“ Ten Tėvynės apsaugos rinktinės kariai, nepaisydami aiškiai nelygių jėgų, pasipriešino sovietinės kariaunos vykdomai pakartotinei Lietuvos okupacijai. Šioje rinktinėje buvo ir septyniolikmetis Voldemaras Adamkavičius, iš karo pabėgėlių stovyklos sugrįžęs į Lietuvą. O „Lietuvių enciklopedijos“ pirmajame tome rasite nuotrauką, kurioje būsiamasis valstybės vadovas nufotografuotas tuometinio JAV Prezidento kabinete, dalyvaujantis politinėje kampanijoje, lėmusioje, kad JAV niekada nepripažino Lietuvos okupacijos teisėtumo.

Čia ir iškyla bene sudėtingiausia valstybingumo ir pilietinės visuomenės formavimo Lietuvoje problema. Kada išmoksime taip organizuoti valstybės valdymą, kad kvalifikuočiausia visuomenės dalis bus deramai įvertinta ne proginėse kampanijose, o pakviečiant ją panaudoti savo kompetenciją ir talentus valstybės tarnyboje? Kada suvoksiame, kad pati akademinė visuomenė – mokslo centrų vadovai, žymiausi tyrėjai, universitetų rektoriai – geriausiai žino, kaip sutelkti mokslininkų jėgas, kad mūsų universitetai, jokių apsišaukėlių neblaškomi, galėtų ramiai ir operatyviai rasti optimalius pertvarkos sprendimus? Kada suprasime, kad ilgalaikius strateginius sprendimus galima rasti tik tada, kai tyrėjus vienija bendros idėjos?

Tik išgryninus pertvarkos idėjas galima sukurti racionalias struktūras, paskirstyti padalinius ir pareigas, etatus ir finansavimo modelius. Į isteriškai šūkajuančius, kad Lietuvoje reikia palikti tik 2–3 universitetus, akademinėi visuomenei nebeverta kreipti dėmesio, primenant apie aukštojo mokslo autonomiškumą ir jam būdingą nepertraukiamą pažangos siekį. Pati akademinė visuomenė jau seniai stiprina Lietuvos mokslo institucijų tarptautiškumą, bendradarbiauja su geranoriškai nusiteikusia partneriais, pagerbia žymius pasaulio mokslininkus, suteikdama jiems garbės daktaro vardą, dalyvauja svarbiausiose tarptautinėse mokslo programose. Ji geriausiai mato, kokių permainų reikia.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Pagerbtas Černobylio avarijos aukų atminimas. Prieš 30 metų – 1986 m. balandžio 26 d. Černobylio atominėje elektrinėje įvykusį avariją sukrėtė visą pasaulį. Sprogimo metu žuvo 31 elektrinės darbuotojas ir ugniagesys, vėlesniais metais nuo vėžinių susirgimų mirė dar maždaug 100 tūkstančių žmonių. Černobylio katastrofos likvidavimo darbuose 1986–1990 m. dalyvavo apie 800 tūkstančių likviduotojų, tarp jų 7 tūkst. Lietuvos piliečių. Tuometinė Sovietų Sąjungos valdžia gesinti gaisro ir valyti nelaimės vietas dislokavo šimtus tūkstančių darbininkų, kurie dirbo be jokių apsaugos priemonių. Tarp jų buvo ir daugiau kaip 7 tūkst. įvairiausių profesijų lietuvių. Pasak LR Seimo Pirmininko pirmojo pavaduotojo Vydo Gedvilo, šiandien svarbiausia ne tik prisiminti, ko netekome, bet ir tai, kokią svarbią žinią ir pamoką neša ši mūsų skaudi atmintis, ypač šiandienos politinių sprendimų kontekste.

Renginyje kalbėję Lietuvos judėjimo „Černobylis“ atsakingasis sekretorius Antanas Turčinas ir Labdaros fondo „Mūsų krantas“ prezidentas Anatolijus Zarovskis atkreipė dėmesį į mažėjančią paramą, socialines garantijas. „Šiandieną bent pusės jų jau nėra tarp mūsų, o likusieji, kenčiantys nuo Černobylio sindromo ir kamuojami įvairių ligų, palikti be deramo valdžios dėmesio. Nuo sausio 1 d. panaikinta kompensacija vaistams, kurių reikia asmenims, sergantiems bronchine astma. Jeigu anksčiau už tuos vaistus per mėnesį reikėjo mokėti 10, tai dabar reikia mokėti 60 eurų“, – sakė A. Turčinas.

Kodėl lietuviai bene trumpiausiai gyvenantys europiečiai? LR Seimo nario Arimanto Dumčiaus pranešime nurodyta, kad „lietuviai gyvena trumpiausiai, lyginant su ES šalimis“. Vyrų vidutinė gyvenimo trukmė nesiekia 68 m., o moterų – 79 m. Pasaulio banko duomenimis, mūsų išgyvenamumo rodikliai skiriasi nuo 15 pažangiausių ES šalių 4–7 metais. Šios šalys skiria nemažas investicijas sveikatos apsaugai ir švietimui, skatinamas aktyvus gyvenimo būdas – vadinamasis aktyvus senėjimas. Visapusiškai aprūpinto žmogaus gyvenimas tampa kokybiškesnis – ilgesnis.

Lietuvoje daugiau nei pusė gyventojų nesimankština, neužsiima jokia sporto veikla. Nerimą kelia didėjantis piktnaudžiavimas tabaku ir svaigalais, ypač alkoholiu, poilsio, darbo ir mitybos režimo nesilaikymas, ignoruojamos profilaktikos, ankstyvos diagnostikos priemonės, apskritai nesirūpinama savo sveikata. To pasekmė aiški – dėl širdies ir kraujagyslių susirgimų kasmet miršta per 56 proc. ligonių, daugėja onkologinių susirgimų, tuberkuliozė, psichikos ligų ir pan. Optimizmo kol kas nekelia sveikatos programos 2014–2023 m. patvirtinimas, nes joje skirta tik 1 proc. sveikatos priežiūros išlaidų prevencinėms priemonėms, o reikėtų nors 2 proc.

Seimas paskelbė 2017-uosius Tautinio kostiumo metais. LR Seimas ypatingos skubos tvarka priėmė 49 parlamentarų balsais paremtą nutarimą „Dėl 2017 m. paskelbimo Tautinio kostiumo metais“. Šiuo dokumentu Seimas, įvertindamas tai, kad viena svarbiausių Europos Sąjungos regioninės politikos kryptių yra regioninio, istorinio ir kultūrinio savitumo išsaugojimas; pabrėždamas tautinio kostiumo, kaip vieno iš tautos ir valstybės simbolių, etninio tapatumo ir nacionalinės kultūros išraiškos formos, svarbą, paskelbė 2017 metus Tautinio kostiumo metais. Vyriausybei pasiūlyta sudaryti Tautinio kostiumo metų komisiją, kuri iki 2016 m. rugsėjo 1 d. parengtų ir patvirtintų Tautinio kostiumo metų programą bei pradėtų parengiamuosius darbus jai įgyvendinti bei 2017 metų valstybės biudžete numatyti lėšų šiai programai įgyvendinti.

DISKUSIJA

KTU prorektorius Pranas Žiliukas apie aukštojo mokslo sistemą

KTU prorektorius prof. P. Žiliukas.
KTU fotoarchyvo nuotr.

„Ateityje sėkmė lydės tuos universitetus, kurie pagal kriterijus atitiks **tyrimų universiteto** sampratą, bet nepamirš ir angliškos sąvokos „comprehensive“ (liet. *bendrasis, visapusiškas* – red. past.). Pagrindinė universitetų priedermė turėtų būti pirmiausia moksliniai tyrimai, o ne masinis švietimas“, – teigia KTU akademinis reikalų plėtros prorektorius Pranas Žiliukas. Jis pabrėžia, kad aukštųjų mokyklų sėkmė šiandien matuojama pritrauktais aukščiausio lygio tyrėjais, pažangiaisiais studentais, didelėmis pritrauktomis investicijomis, verslo ir viešojo sektoriaus dėmesiu ir tik iš dalies – studentų skaičiumi. Svarbus ir absolytų įsidarbinamumas.

– Kokios šiandien yra didžiausios Lietuvos švietimo ir aukštojo mokslo sistemos problemos? – paklausėme švietimo sistemos eksperto P. Žiliuko.

– Švietimo sistemos tinklas nebeatitinka šiandienos realijų dėl aukštųjų mokyklų gausos, neefektyviai panaudojamos infrastruktūros, studijų klasifikacija ir kvalifikacinių laipsnių sandara – pasenusios, dėl biurokratinių barjerų ir dėl pačių aukštųjų mokyklų inertiškumo stokojama vietos tarpkryptiškumui plėtoti. Šie klausimai reikalauja profesionalios peržiūros.

Lietuvos aukštojo mokslo sistema yra binarinė, susidedanti iš kolegijų ir universitetų sektoriaus. Problemos, su kuriomis susiduria aukštosios mokyklos ir kolegijos, yra ir bendros, ir labai specifinės, būdingos tik tam tikrai kategorijai. Jeigu kažkas „stringa“ bendrojo ugdymo sektoriuje, tai vėliau atsiliepia ir aukštojo mokslo sistemai, nes moksleiviai po kelerių metų tampa universitetų ar kolegijų bendruomenių nariais.

Europos siekis šiandien – amžiaus grupėje iki 34 m. pasiekti 40 proc. aukštąjį išsilavinimą įgijusiųjų vidurkį. Tačiau Lietuvai tokia problema neegzistuoja jau seniai – priešingai, turime didelį perteklių. Mūsų šalyje aukštąjį mokslą jau brandos atestato gavimo metais renkasi net 63 proc. abiturientų, daugiau kaip 80 proc. jų tampa studentais. Dabar bendrąjį priėmimą į aukštąsias mokyklas galima vadinti bendrosiomis „gaudynėmis“, nes priimami beveik visi norintys. Viliojama ypatingomis sąlygomis, papildomais balais stojant. Bet jau nepadedą ir išplėtotą rinkodarą. 2015 m. į universitetų ir kolegijų pirmąją pakopą buvo priimta 29,5 tūkst. studentų. Tai yra pirmieji metai, kai šis skaičius nusileido žemiau 30 tūkst. ribos – ateityje stojančiųjų skaičius taip pat sparčiai mažės. Galima drąsiai teigti, kad esama infrastruktūra yra beveik dvigubai didesnė, nei reikia dabartiniam studentų skaičiui aptarnauti.

– Jūsų vertinimu, ar valstybinių brandos egzaminų sistema yra geriausias būdas patikrinti abiturientų žinias?

– Brandos atestatų reikalavimai turėtų būti didesni. Nestosiantiems į aukštąsias mokyklas šiuo metu nėra būtina laikyti valstybinių brandos egzaminų. Valstybė turėtų užtikrinti, kad abiturientų žinios būtų audituotos, užtikrintos, solidžios ir kad brandos atestatas tai iš tiesų atspindėtų. Atestatas turėtų būti išduodamas tiems asmenims, kurie laikė tam tikrą skaičių valstybinių brandos egzaminų. Pavyzdžiui, Danijoje reikia 3, Pietų Korėjoje – net iki 9. Pasaulio valstybės, kurios neturi valstybinių brandos egzaminų sistemos, yra priėmusios ir kitų mechanizmų, leidžiančių užtikrinti vertinimo objektyvumą ir reiklumą.

Daugelyje Vakarų šalių moksleivių pasirengimui studijuoti aukštojo mokykloje įprasta skirti didesnę dėmesį, užtikrinant galimybę abiturientams baigiamaisiais metais ar net anksčiau rinktis specializuotus dalykus. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje abiturientams yra sudaryta galimybė baigiamiesiems metams, kurie skirti pasirengti studijuoti aukštojo mokykloje. Taigi bendriesiems dalykams universitete negaištama laiko ir bakalaurui parengti užtenka trejų metų. Lietuvoje taip pat būtų galima pasvarstyti apie trumpesnę studijų laiką.

Mokyklos turėtų keisti savo reikalavimus moksleiviams, požiūrį į atestato vertę, skatinti neformaliojo ugdymo dalį, kuri neretai lemia ir tam tikrą jauno žmogaus karjeros kelią. Dabar konkursinį balą sudaro keturios dedamosios, o, valstybei pradėjus labiau remti neformalųjį ugdymą ir prie to prisidedant pačioms aukštosioms mokykloms, jau rengiamės konkursinį balą papildyti penkta dedamąja, kuri būtų skiriama už tam tikrus reikalavimus atitinkantį brandos darbą, dalyvavimą aukšto lygio tarptautinėse ir nacionalinėse olimpiadose, įvairių mokyklų, pavyzdžiui, jaunųjų kompiuterininkų ir panašiai, baigimą. Šią sistemą reikėtų dar labiau išplėsti, įskaitant ir oficialiai atliktą savanorystę, karo prievolę, meno, techninės kūrybos ar kitų sričių pasiekimus, nes tai taip pat rodo asmens brandą.

– Kaip vertinate šiuo metu galiojančią valstybės finansavimo formą, vadinamąją studijų krepšelių sistemą?

– Studijų finansavimo modelis yra ne tik krepšelio sistema. Apskritai jis ydingas pirmiausia dėl studentų skirstymo į mokančius ir nemokančius. Net galima įžvelgti tam tikrą segregaciją, kurios neturėtų būti. Yra nemažai atvejų, kada už mokslą mokančių ir nemokančių studentų mokymosi rezultatai gali būti priešingi.

Štai kaimyninėje Estijoje, padidinus stojimo reikalavimus, aukštasis mokslas yra nemokamas jau 3 metus. Estijos pilietis už studijas moka tik tada, jei studijuoja ne nacionaline kalba. Negana to, netgi tam tikras, kad ir nedidelis, valstybės finansuojamų vietų skaičius yra skirtas asmenims iš trečiųjų šalių. Kai jaunimas ateis studijuoti pagal tam tikrus kriterijus: gabumus, pasirengimą, motyvaciją, nebeliks baimių ir „žaidimų“, kad kažkas gali išstumti iš turimos valstybės finansuojamos vietos, o gana nelengvi reikalavimai taikomi valstybės paramą gaunantiems, o kiti – jos negaunantiems.

Selektyvus mokymas dar labiau gilina ir socialinę atskirtį, nes pasiturinčiai gyvenančios šeimos gali imti abejingiau žiūrėti į vaikų mokslus, kadangi šie, baigę mokyklas, galės studijuoti už pinigus, o studijų kaina Lietuvos aukštosiose mokyklose nėra aukšta.

Deja, keisti Mokslo ir studijų įstatymą

vis dar trūksta politinės valios ir panašu, kad tik po naujųjų Seimo rinkimų, susiformavus valdančiajai koalicijai, bus grįžta prie svarstymų dėl aukštojo mokslo sistemos finansavimo pakeitimo. Atnaujinta studijų finansavimo sistema atneštų daug teigiamų dalykų, tarp jų ir sąžiningą, skaidrią konkurenciją tarp atskirų visuomenės grupių. Krepšelis turi ir plusų, ir minusų. Geriausias bruožas – pinigai paskui studentą. Prasčiau su viešuoju interesu, nes stebime, kad kai kuriais atvejais didelis studentų skaičius susikoncentruoja studijų kryptyse, kurių specialistų poreikis šalyje yra labai ribotas.

– Ką nuveikė KTU, siekdamas žengti į priekį? Kokie buvo svarbiausi Universiteto pasiekimai per pastaruosius penkerius metus?

– Per pastaruosius penkerius metus pokyčių KTU – apstu. Universitetas tapo atviresnis, tarptautiškesnis, vykdė nemažai tarptautinių mokslo projektų, tyrimų, į stambesnius darinius sujungė gausybę buvusių smulkių katedrų, institutų, išplėtojo šiuolaikinę rinkodarą. Konkurentus dažniau aplenkia ne tas, kuris daug padaro, bet tas, kuris padaro daugiau, nei kiti. Judėjimo fone išlaikyti stabilumą taip pat yra vertintinas dalykas. Universiteto laimėjimu taip pat galima laikyti brandą: pokyčių būtinumo, mokslo ir akademinio pasaulio atvirumo suvokimą.

KTU per šį laikotarpį labiau pastebimas tarptautiniuose reitinguose. Universitetui šiuose reitinguose pakilti į dar aukštesnę poziciją, į geriausių pasaulio aukštųjų mokyklų 500-uką ar 300-uką, padėtų valstybės dėmesio koncentracija, pinigų neišblaškymas. Taip pat labai patobulėjo studijų kokybė: ir dėl didesnio dėmesio studijų procesams, ir dėl sustiprintos atrankos sistemos, ir dėl programų lankstumo, leidžiant studentui pasirinkti jo poreikius atitinkančius modulius. Tačiau tikslas nėra vien tik išlaikyti *status quo*, nes žinių materialinė bazė sensta, ją reikia naujinti, šviežinti dėstytojų žinias, ieškoti technologinių naujovių.

– Ko nepavyko padaryti? Kokie didžiausi darbai laukia ateityje?

– Universiteto valdymas išlieka gana brangus. Dar nesubalansuoti centralizuoto ir decentralizuoto valdymo sprendimai, neefektyviai panaudojama infrastruktūra, neišbaigtos darbo apmokėjimo ir skatinimo sistemos, stokojama kvalifikuotų dėstytojų, tyrėjų ir kt. Būtų labai naudinga koncentruotis KTU Studentų miestelyje, perduoti nenaudojamus infrastruktūros objektus ir įsigyti naujo, racionalaus šiuolaikiško nekilnojamojo turto.

Nors Universitete studijų programos yra stambinamos, tačiau reikėtų užtikrinti jų lankstumą, sudaryti sąlygas studentams kuo labiau individualizuoti savo studijų planus, kad jie geriau ir sparčiau pasirengtų būsimai karjerai. Studijų dalis, susijusi su savarankiško darbo organizavimu ir „medžiaginiu“, programiniu aprūpinimu, Universitete šiandien galėtų būti geresnė. Nors tam tikros užuomazgos yra, tačiau, kaip ir daugelyje kitų aukštųjų mokyklų, to įgyvendinimas stringa dėl lėšų stokos ir įvairių procesų organizavimo ydų. Kalbant apie turimos laboratorinės įrangos atnaujinimą, šiandien tai padaryti nėra lengva, nes savo išteklių ir biudžeto skiriamų lėšų aiškiai nepakanka. Čia labai svarbi tikslinga projektinė veikla.

– Daug kalbama apie būtinybę universitetams keistis, modernėti, atliepti

visuomenės, rinkos, valstybės, verslo poreikius ir lūkesčius. Koks šiandien darbdavių indėlis į būsimų darbuotojų parengimą?

– Privataus sektoriaus darbdaviai nelinkę investuoti į savo būsimų darbuotojų rengimą aukštosiose mokyklose. Kad absolventas „čia ir dabar“ galėtų dirbti bet kurioje darbo vietoje, iš jo reikalaujama ne tik gero išsilavinimo, kūrybiškumo, bet ir gebėjimų, kuriuos jis būtų įgijęs nebent dar keletą metų papildomai pasimokęs keliose profesinėse mokyklose ar kolegijose. Taigi, iš vos mokslus baigusio jaunimo reikalaujama ne tik mokėti dirbti su sudėtingomis technologijomis ir kurti, bet ir turėti jau įgudusias rankas – tokių stebuklų nebūna.

Universitetų priedermė yra suteikti ilgalaikį išsilavinimą ir parengti studentą rinkai, kuri dar nėra susiformavusi, technologijoms, kurios dar nesukurtos. Absolventas konkrečiai darbo vietai turi būti pasirengęs tik iš dalies, likusias žinias apmokymų metu jam turi suteikti darbdavys. Pavyzdžiui, japonai papildomam savo darbuotojų apmokymui gali skirti net 4–5 metus.

Yra ir aiškių neigiamų tendencijų. Kai kuriuose ūkio sektoriuose (pavyzdžiui, susijusiuose su lengvąja pramone) atlyginimai neturi geros „šlovės“, todėl į su šiais sektoriais susijusias studijų kryptis studentai beveik nestoja. Negelbėja ir tikslinis valstybės finansavimas tokių sektorių specialistams rengti.

– Kiek aukštųjų mokyklų Lietuvoje matote po 5 metų?

– Skaičiuojant Lietuvos universitetus, ateityje turėtų užtekti vienos rankos pirštų: Kaune turėtų likti 1–2, Vilniuje – 2–3, Klaipėdoje – 1 universitetas. Kolegijų šalyje turėtų sumažėti iki keliolikos. Šiuo metu Lietuvoje veikia 45 aukštosios mokyklos: 20 universitetų, 2 kunigų seminarijos ir 23 kolegijos. Esant mažesniai aukštųjų mokyklų skaičiui, reikėtų daug mažiau lėšų vadovams, administravimui, patalpoms išlaikyti, o milijoninis finansavimas, kuris šiandien skiriamas infrastruktūros ir „antpečių palaikymui“, būtų panaudojamas racionaliems dalykams. Taip pat didėtų dėstytojų atlyginimai, studentų aprūpinimas būtų aukštesnio lygio, daugiau lėšų atitektų jaunimo laisvalaikio veikloms, tokioms kaip sportas, menai.

– Kokie universitetai bus sėkmingi po 5, 10 ar 20 metų Europos ir pasaulio kontekste? Kam bus skiriamas didžiausias dėmesys?

Kai universitete pajamos už studijas sudarys mažiau kaip ketvirtadalį ar penktadalį, o lėšos iš mokslinių tyrimų ir technologinės veiklos bus uždirbamos ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautinėje erdvėje, tada universitetas pasieks tikrai aukštą lygį. Patys geriausi mokslininkai ir studentai renkasi tokius universitetus, kurie geba pritraukti didelius išteklius tarptautiniu lygmeniu, t. y. iš labai plačios rinkos, ir kurių išradimai yra patentuojami ar kitais būdais neša naudą.

Šiandien visos mokslo sritys yra labai susiliejusios. Mokslininkai turi gebėti dirbti plačiame kontekste, pavyzdžiui, sprenddami fizikinę problemą galėti įvertinti ir socialinius, verslo aspektus. Rasti sprendimus daugeliui problemų, kurios šiandien yra labai daugiakryptės, gali padėti tas universitetas, kuris užtikrina platų ir gilų išsilavinimą daugelyje kryptių.

Ar universitetų sujungimas padvigubina veiklos kokybę?

Laura ŽEMAITIENĖ

„Planuodami tarptautinį susijungimą, sieksime pakeisti matematikos taisykles“, – taip ambicingus ateities planus apibrėžia antrai kadencijai ASU rektoriumi išrinktas profesorius Antanas Maziliauskas.

„Pastaraisiais metais pateikiami įvairūs pasiūlymai, kaip konsoliduoti aukštųjų mokyklų išteklius, optimizuoti tinklą, trumpai tariant, kaip sumažinti aukštųjų mokyklų skaičių ir pagerinti jų veiklą. Sutinku, kad reikia apie tai kalbėti, bet ne mažiau svarbus klausimas – ar universitetų susijungimas savaime padvigubina jų kokybę? Ne kiekybę?“ – retoriškai klausia ASU vadovas, Lietuvos universitetų rektorių konferencijos viceprezidentas A. Maziliauskas.

„Mūsų universiteto veiklos profilis – gana aiškus ir apibrėžtas. Esame biologinių išteklių ir žemės ūkio srities studijų ir mokslo įstaiga. Pasaulyje vykstantys globalūs pokyčiai susiję su gyventojų skaičiaus didėjimu, maisto ir geresnės gyvenimo kokybės poreikiais, kintančio klimato sąlygomis, kai tikslas – pagaminti daugiau su mažesniu poveikiu gamtai, mums suteikia puikią galimybę dar labiau atsiverti pasauliui, tapti globalesniems.

Esame atviri pokyčiams ir atidžiai nagrinėjame įvairias galimybes, tarp kurių ir institucijų grupės (holdingo) su mokslo centrais steigimas. Savo ateinančių metų vizijoje esu numatęs ir jau pasiūlęs universiteto

bendruomenei perspektyvesnę, nei nagrinėjama Lietuvoje, tarptautinę universitetų ir kitų mokslo įstaigų konsolidavimo kryptį. Mūsų netenkina skaičių suma „1 + 1 = 1“ arba „1 + 1 = 2“, nes susijungę du panašaus lygio universitetai nebūtinai taps stipresni ir sukurs reikiamą sinergiją. Mes sieksime paneigti nusistovėjusias taisykles, kad 1 ir 1 suma taptų bent jau 3“, – juokauja perrinktas ASU rektorius A. Maziliauskas.

Jis taip apibūdina savo idėją: „Akademinės veiklos išteklių konsolidavimui ir universiteto kryptingumo stiprinimui nagrinėjame perspektyvą kartu su BOVA (Baltijos šalių žemės ūkio, miškų ir veterinarijos universitetų tinklo) partneriais įsteigti Baltijos maisto ir žemės ūkio universitetą, kuris visų steigėjų interesais veiktų, pavyzdžiui, Briuselyje, ir kurio tikslai būtų:

1) konsoliduojant steigėjų žmogiškuosius išteklius, pritraukti maksimaliai galimą skaičių projektų mokslo, vystomojo bendradarbiavimo ir jungtinių programų veiklai;

2) kartu su steigėjais rengti ir vykdyti jungtines studijų programas;

3) įtvirtinti Baltijos šalių, kaip patraukliausio ir sparčiausiai augančio Europos regiono, įvaizdį ir kartu pasitarnauti steigėjų universitetų prestižui ir reitingų didinimui.

Mano vizijoje ASU yra stiprios tarptautinės institucijų grupės narys. Su Šiaurės ir Baltijos šalių giminingais universitetais bendrame NOVA-BOVA tinkle glaudžiai bendradarbiaujame jau nuo 1996 metų, – sako

rektorius prof. A. Maziliauskas. – Sieksiu, kad ateinantys penkeri universiteto gyvenimo metai taptų jo išaugimu į prestižinį Lietuvos ir pasaulio universitetą.“

Apie prof. Antaną Maziliauską

Nuo 2011 m. – Aleksandro Stulginskio universiteto rektorius, šio universiteto Vandens išteklių inžinerijos instituto profesorius, technikos mokslų daktaras. Pedagoginio ir mokslinio darbo stažas aukštojoje mokykloje – 36 metai. Tobulinosi Brandono universitete Kanadoje, Velso universitete Didžiojoje Britanijoje, Norvegijos žemės ūkio universitete, Europos universitete Tūre, Prancūzijoje. Yra trejus metus dirbęs dėstytoju Alžyre, Žemės ūkio ministerijoje – Žemės ūkio ir maisto departamento direktoriumi (1998–2001).

Anksčiau Aleksandro Stulginskio universitete ėjo dekaną, prorektoriaus pareigas. Turi ilgametę tarptautinio konsultavimo patirtį. Dirbo Pasaulio banko ekspertu, konsultavo Nigerijos specialistus drėkinimo sistemų statybos klausimais. Dalyvavo Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) konsultacinėse misijose Dramblio Kaulo Kranto Respublikoje, Kazachstane ir Ugandoje. Buvo FAO projektų vertinimo misijų Malyje ir Jemene vadovu, FAO Pa-

Aleksandro Stulginskio universiteto rektorius prof. Antanas Maziliauskas

saulinės specialiosios aprūpinimo maistu programos įvertinimo ekspertu. Vertino projektus, įgyvendinamus Čilėje, Bolivijoje, Ekvadore, Haityje, Nigeryje, Senegale, Mauritanijoje ir Ganoje. Moka anglų, prancūzų, rusų kalbas. Mokslinių interesų sritys: vandens ir dirvožemio ekosistemos, inovacijų partnerystės. Yra daugiau kaip šimto mokslinių publikacijų autorius. *Parengta pagal Aleksandro Stulginskio universiteto pranešimą*

DARNIOS EKONOMIKOS LINK

Kuriamas Klimato kaitos centras

Praėjusių metų pabaigoje klimato kaitos pokyčiams skirtoje Jungtinių Tautų klimato konferencijoje Paryžiuje pirmą kartą istorijoje beveik visos pasaulio šalys rado bendrą sprendimą, kaip pažaboti globalinį atšilimą. Atstovai iš 195 šalių išklė bendrą tikslą – pasiekti, kad vidutinė pasaulio temperatūra kiltų ne daugiau nei 2 laipsniais (su galimybe siekti ir ambicingesnio tikslo – 1,5 laipsnio) nuo pramonės revoliucijos laikų. Šių šalių vienybė ir ryžtas atskleidė, su kokio

masto ir svarbos katastrofa susidūrė pasaulis.

Europoje yra tyrimų centrų, nagrinėjančių klimato kaitos poveikio švelninimo ir prisitaikymo galimybes. Lietuvos mokslininkai taip pat turi patirties, tiriant klimato kaitą. Nors tyrimų atlikta nemažai, beveik nėra eksperimentinių demonstracinių centrų, kurie parodytų skirtingų ūkinių priemonių galimą poveikį šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijai. Tai galima ir skirtingų miškininkystės būdų, žemdirbystės sistemų, gyvu-

lininkystės technologijų ir atsinaujinančiosios energijos išteklių įtaka. Tokie centrai tarnautų ir kaip demonstraciniai technologijų objektai praktikams. Ne mažiau svarbu stiprinti visuomenės išprusimą, ypač suprantama forma skleidžiant šios srities žinias vaikams, besimokančiam ir pradėjusiam dirbti jaunimui.

Reaguodami į visam pasauliui ir mūsų valstybei aktualias problemas bei įvertindami savo kompetencijas šioms problemoms spręsti, Aleksandro Stulginskio universite-

to mokslininkai ėmėsi iniciatyvos sukurti vienintelį Europos regione Klimato kaitos centrą, kuriame turėtų susiburti šios srities mokslininkai, Lietuvos valdžios, tyrimų ir konsultavimo įstaigos. Klimato kaitos poveikio švelninimo demonstracinio centro idėja – panaudojant ASU sukauptą patirtį ir mokslines žinias, praktiškai pademonstruoti įvairioms tikslinėms grupėms, kaip dėl žmogaus veiklos susidaro šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija ir išryškinti priemones klimato kaitai švelninti.

Europa vienijasi prieš planus monopolizuoti pomidorų veislę

Bronis Ropé

Plati tarptautinė nevyriausybinė organizacijų koalicija pradėjo rinkti parašus, kuriais siekiama pasipriešinti Europos Patentų biuro sprendimui išduoti patentą selekcijos būdu išvestai pomidorų veislei. Šią veislę norėtų patentuoti Šveicarijos kompanija „Syngenta“. Įvairių bendrovių pastangos patentuoti natūraliu būdu išvestas veisles tik dažnėja, tačiau negalima to leisti, nes greitai visi turėsime mokėti korporacijoms net už tas sėklas, kurias savo reikmėms naudojame jau dešimtmečius.

Nevyriausybinė organizacijų skaičiavimu Europos Patentų biurui buvo pateikta net 1400 prašymų patentuoti tradicinės selekcijos būdu išvestas veisles. Iš jų 180 veislių patentai jau suteikti. Tai rodo, kad didelės korporacijos piktnaudžiauja patentų sistema, siekdamos perimti maisto produkcijos kontrolę. Toks yra ir kompanijos „Syngenta“ atvejis, kai patentuojama veislė, kuri išvesta sukryžminus

Europos Parlamento narys Bronis Ropé Aleksandro Stulginskio universitete. J. Jasaičio nuotr.

Lotynų Amerikoje augančius pomidorus su industrinėse šalyse šiuo metu paplitusia veisle. Lietuvos daržovių augintojų asociacijos direktorė Zofija Cironkienė akcentuoja,

kad neturi būti leista patentuoti selekcijos būdu išvestas veisles. Kompanijai „Syngenta“ ar kitoms rinkoje vyraujančioms selekcijos įmonėms tai yra pats tiesiausias kelias į ko-

mercinių veislių sėklų pabranginimą. Šios įmonės ir taip uždirba didžiulius pinigus. Be to, nereikia pamiršti ir kitų grupių interesų, pvz., smulkesnių selektininkų.

Nevyriausybinė organizacijų koalicija „Ne sėklų patentams“, į kurią įeina tokios gerai žinomos europinės sėklų apsaugos organizacijos, kaip „Arche Noah“ iš Austrijos ir „Berne Declaration“ iš Šveicarijos, iki gegužės 2 d. rinko parašus, kuriais prieštaraujama pomidorų veislės patentavimui. Šia akcija kartu norima atkreipti politikų dėmesį į vis grėsmingesnę situaciją dėl sėklų ir gyvūnų patentavimo. Prieštaravimo dokumentai bus pristatyti Europos Patentų biurui gegužės 12 d. Tą dieną rinksis Patentų teisės komitetas, kurį sudaro delegatai iš valstybių narių. Norima paskatinti Komiteto narius keisti patentavimo tvarką ir uždrausti selekcijos būdu išvestų veislių patentavimą ateityje. *Autorius yra Europos Parlamento Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto narys.*

DARNIOS EKONOMIKOS LINK

Gaminių perdarymas – ekonomikos milžinas

„Perdarymo industriją galima palyginti su pasislėpusiu milžinu – ji yra vertinama milijonais eurų. Šis industrinis milžinas gali sukurti tūkstančius kvalifikuotų darbo vietų Lietuvoje“, – įsitikinusi Švedijos Linčiopingo universiteto atstovė Jelena Kurilova-Palisaitienė. Kauno technologijos universiteto (KTU) „Santakos“ slėnyje rengiamame Europos tinklo gaminių perdarymui projekto dalyvių susitikime bus aptartos šios industrijos galimybės Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse.

Mokslininkų teigimu, perdarymas atveria dar neatrastas Lietuvoje darnios ekonominės plėtros ir tvarios aplinkosaugos galimybes. Perdarymas reikšmingai mažina šiltnamio efektą, nes, palyginti su naujų

Didžiulės perdarymo galimybės išryškėjo aviacijos pramonėje. KTU fotoarchyvo nuotr.

produktų gamyba, perdarymo industrijoje daug mažiau anglies dioksido išmetama į atmosferą. Tai vienas reikšmingiausių „žiedinės ekonomikos“ elementų, kuris užtikrina, kad gaminiai būtų kuriami, gaminami ir naudojami uždaroje sistemoje, vengiant išteklių švaistymo. „Perdarymas yra lengvai įterpiamas į tradicinę atliekų hierarchijos sistemą virš antrinio panaudojimo alternatyvos. Todėl tai – tinkamesnė strategija nei antrinis panaudojimas ir perdurbimas“, – teigia J. Kurilova-Palisaitienė. Pasak jos, skirtingai nuo įprasto remonto ar restauravimo, perdarymas siekia grąžinti gaminiui „naujo“ ar „dar geresnio“ funkcionalumą ir išvaizdą, suteikiant atitinkamą garantiją.

Kuriama žiedinė ekonomika

Perdarymas taip pat suteikia stiprių verslo plėtros galimybių ir yra ypač tinkamas, kuriant žiedinės ekonomikos modelį įmonėse. Idealyje uždaroje sistemoje gamintojas būtų atsakingas už savo gaminių viso produkto gyvavimo ciklo metu, o var-

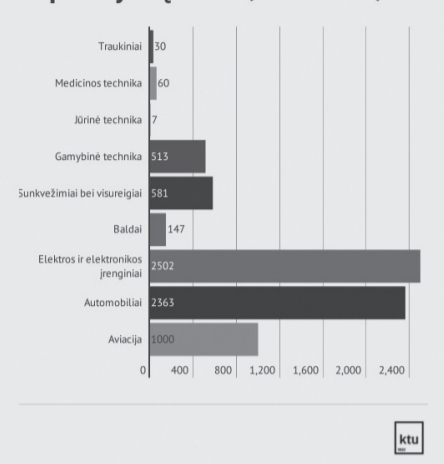
totojas būtų skatinamas grąžinti gaminių panaudojimo. Toks modelis leidžia vadovui ir vartotojui sutaupyti apie 30–70 proc. naujo identiško produkto kainos. Tačiau, nepaisant savo potencialo, perdarymo industrija šiuo metu susiduria su keletu kliūčių. „Produktai turi būti suprojektuoti taip, kad būtų galima gaminius stebėti, lengvai išmontuoti ir įvertinti kokybę bei iš naujo surinkti. Tam tikrų kliūčių kyla ir dėl informacijos riboto prieinamumo bei nepakankamo teisinio reglamentavimo“, – teigia J. Kurilova-Palisaitienė.

Didelės verslo galimybės Lietuvoje

Perdarymo veiklos Europos Sąjungoje skatinimas įgyvendinamas atskiruose sektoriuose, tačiau Europos perdarytojų tinklas (ERN), veikiantis pagal „Horizontas 2020“ programą, užtikrina tarpsektorių žinių perdavimą ir skatina perdarymo pramonės augimą ES. ERN renka patirties pavyzdžius iš visos Europos Sąjungos, JAV ir Kinijos ir padeda perdarymo pramonei įveikti bendrus iššūkius. ERN bendradarbiauja ir su Lietuvos mokslininkais – KTU Aplinkos inžinerijos institutu. 2015 m. šis tinklas atliko išsamią ES perdarymo rinkos analizę, įvertindamas perdarymo veiklos dabartinę padėtį devyniuose pramonės sektoriuose.

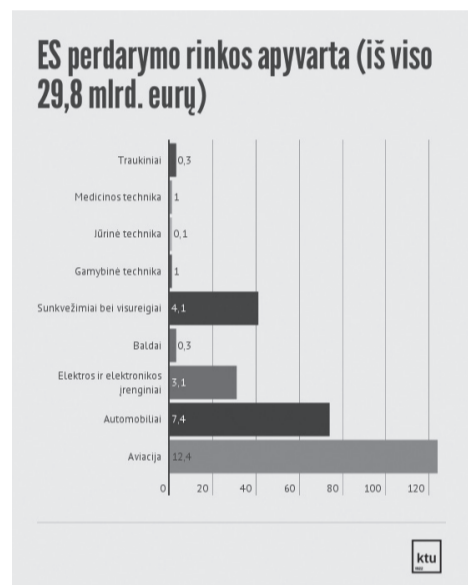
Pasak minėtos Švedijoje dirbančios mokslininkės, nors Lietuvoje perdarymo galimybės dar nėra visiškai ištytos, tačiau jau aišku, kad galimybių plėtoti šį verslą yra nemažai. Tai – išsivysčiusi perdary-

ES perdarymo įmonės (iš viso 7204)

ES perdarymo įmonės

mo, remonto ir atnaujinimo kultūra, didelė kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla ir aukšta techninių, verslo, aplinkosaugos, chemijos, metalurgijos studijų kokybė Lietuvos mokslo institucijose, prieinamos logistikos išlaidos. „Lietuva turi ir kitą didelį privalumą – čia labai konkurencinga darbo jėga. Dėl didelio darbo rankomis jėgos poreikio, perdarymas yra per brangus daugelyje Europos šalių, kur darbo užmokesčio lygis yra labai aukštas, lyginant su Lietuva“, – tvirtina J. Kurilova-Palisaitienė. Tai patvirtino ir KTU Aplinkos inžinerijos instituto kartu su ERN kovo 18 d. „Santakos“ slėnyje surengtas seminaras „Gaminių perdarymas ir remontas – naujos verslo galimybės žiedinėje ekonomikoje“.

ES perdarymo rinkos apyvarta

LIETUVOS UNIVERSITETAS: PAVADINIMAI KEITĖSI, BET TĘSTINUMAS IŠLIKO

■ Atkelta iš 1 p.

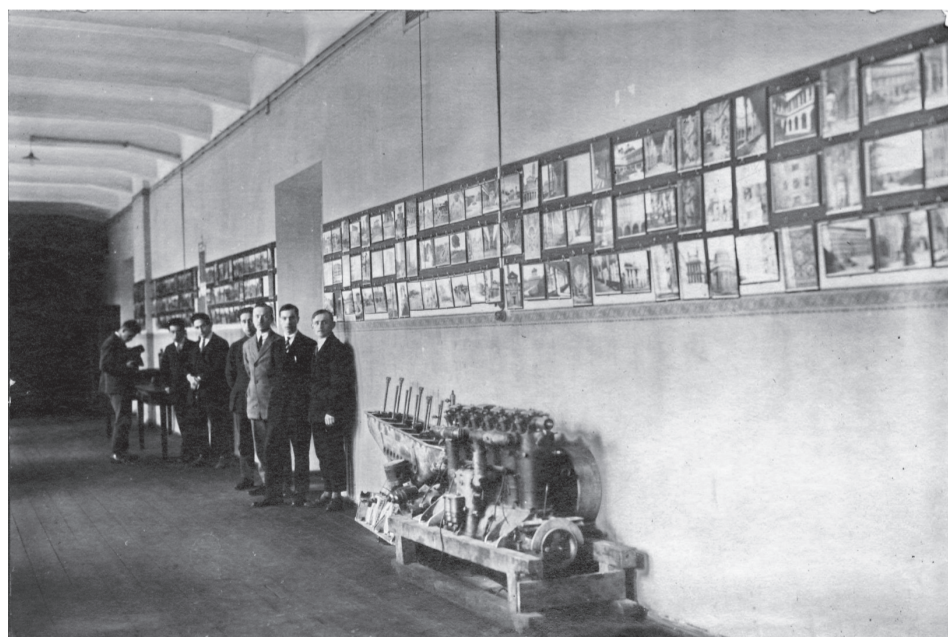
bet ir su plačiąja visuomene. Buvo išleisti pirmieji vadovėliai lietuvių kalba ir pradėti kurti lietuviški mokslo terminai.

Padedant atkurti Vilniaus universitetą, 1940 m. pradžioje iš Kauno į sostinę buvo perkelti Humanitarinių mokslų ir Teisų fakultetai, o rudenį – ir Matematikos gamtos fakultetas. Kaune liko Technikos, Medicinos ir Teologijos-filosofijos fakultetai. Nors

tuo metu pavyko atgaivinti aukštąjį mokslą Vilniuje, sovietų okupacija skaudžiai smogė mokslinei bendruomenei Kaune. 1940 m. rugpjūčio 21 d. VDU buvo pavadintas Kauno universitetu, uždarytos beveik visos studentų organizacijos, prasidėjo akademinės bendruomenės represijos, o Teologijos-filosofijos fakultetas panaikintas. „Sovietiniai okupantai ketino uždaryti Kaune esantį universitetą, argumentuodami, kad Lietuvai dvi aukštosios mokyklos nėra reikalingos. Tačiau tiek nacių,

KPI Elektronikos fakultetas (1955 m.)

Lietuvos universiteto kolekcijos I rūmų koridoriuje (1927 m.)

ties sovietų okupacijos metais lietuviai dėjo visas pastangas, kad išsaugotų abiejų miestų mokslo centrus“, – teigia KTU muziejaus vadovė A. Veilientienė.

1943 m. kovą, kaip ir kitose Lietuvos aukštosiose mokyklose, Kauno universitete studijos buvo nutrauktos, o didžiąją dalį universiteto patalpų užėmė nacių kariuomenė. Tačiau universiteto veikla nenutrūko. Kai kurie dėstytojai galėjo dirbti mokslinį darbą, reikalingą karui, o kiti paskaitas skaitė slapta savo namuose ar kitose įstaigose. Vėliau buvo

leista mokslus baigti tik aukštesnių kursų studentams.

Sovietmetis

1944 m. spalio 23 d. įvyko iškilmingas universiteto atkūrimo posėdis. Jame paskelbtas naujas pavadinimas – Kauno valstybinis Vytauto Didžiojo universitetas. Jame buvo Statybos, Technologijos, Medicinos ir Istorijos-filologijos fakultetai. Sovietiniams okupantams negalint susitaikyti su lietuvių universiteto

■ Nukelta į 7 p.

Neinvazinis galvospūdžio matavimas

Kauno technologijos universiteto (KTU) profesorius Arminas Ragauskas, kartu su bendraminčiais patentavęs neinvazinį galvospūdžio matavimo būdą, pateko tarp pretendentų gauti 2016-ųjų Europos išradėjo prizą. Apie tai pranešė Europos patentų biuras. Tai – pirmas kartas, kai Lietuvos atstovas nominuotas šiam prestižiniam apdovanojimui. A. Ragauskas kartu su dviem kitų šalių mokslininkais nominuotas išradimų smulkiajam ir vidutiniam verslui kategorijoje. Ultragarinis galvospūdžio matuoklis gali būti taikomas daugelyje medicinos sričių. Šis įrenginys gali padėti išspręsti astronautų regos sutrikimų problemą, su kuria jie susiduria ilgos trukmės kosminių skrydžių metu.

„Prietaisai, kuriuos yra išradęs Arminas Ragauskas, leidžia be invazijos į smegenis matuoti galvospūdį. Iki šiol tai buvo neįmanoma. Gydytojams tai suteikia galimybę laiku pradėti gydymą, galintį išgelbėti paciento gyvybę, – pristatydamas Europos išradėjo apdovanojimų nominantus akcentavo Europos patentų biuro prezidentas Benoit Battistelli. – Šie prietaisai, kurių veikimo principas paremtas Doplerio efektu, yra puikus pavyzdys, kaip fundamentalus fizikinis reiškinys pasitelkiamas kuriant pažangią technologiją.“

Galvospūdžio matavimo prietaisą profe-

Galvospūdžio matavimo prietaisus susidomėjo NASA vadovai

sorius A. Ragauskas sukūrė kartu su kolegomis mokslų daktarais Gediminu Daubarium ir Algiu Džiugu. Aukštas galvospūdis, kurį gali lemti galvos trauma ar smegenų auglys, gali būti mirtinas. Visoje Europoje galvos smegenų traumas per metus patiria apie 2,5 mln. žmonių, o 75 tūkst. tokių atvejų baigiasi mirtimi. Laiku pastebėjus padidėjusį galvospūdį, galima imtis veiksmingų priemonių.

Tačiau dabartinis galvospūdžio matavimo metodas yra paremtas invazine procedūra – chirurgine jutiklių implantacija į žmogaus smegenis. Invazija į smegenis kelia riziką pacientui. Ne visomis aplinkybėmis galima atlikti šią procedūrą.

„Mūsų laboratorija jau yra patentavusi įrenginių, skirtų naudoti įvairiems tikslams pramonėje. Tai, kad šie ultragarso prietaisai

išsiskyrė dideliu jautrumu, leido galvoti apie jų taikymą medicinoje“, – sakė KTU Sveikatos telematikos mokslo instituto direktorius A. Ragauskas. Jo išradimas gali padėti spręsti problemas, su kuriomis susiduria astronautai. Pastebėta, kad apie trečdaliui ilgai trunkančių misijų astronautų jau per pirmą savaitę kosmose pradeda tinti smegenys ir regos nervas, sutrinka jų rega ir orientacija. Tikėtina, kad šie sutrikimai kyla dėl sumažėjusios Žemės traukos ir padidėjusio galvospūdžio.

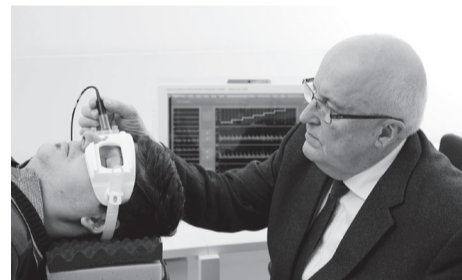
KTU mokslininko sukurtą technologiją jau naudoja JAV Nacionalinis kosmoso biomedicinos tyrimų institutas, tiriantis ilgos trukmės kosminių skrydžių poveikį žmogaus smegenims ir regai. Nuo sėkmingo šios problemos sprendimo priklauso ir tolimų kosmoso kelionių, pavyzdžiui, misijos į Marsą, ateitis. Neinvaziniai fiziologiniai matavimai, kuriuos atlieka lietuvių sukurti prietaisai, leidžia pastebėti net ir nedidelius galvospūdžio pokyčius. Šie prietaisai taip pat gali būti naudojami diagnozuojant ar gydant glaukomą. Be to, jų nereikia kalibruoti – tai ypač svarbus pranašumas. Todėl šie 2014 m. CE sertifikata gavę prietaisai suteiks galimybę neurochirurgams, neurologams ir oftalmologams saugiai diagnozuoti platų spektrą smegenų būklės patologijų, taip pat ir glaukomą. ■

METŲ IŠRADĖJO KONKURSAS 2016: Lietuva pirmą kartą gali balsuoti už savo atstovą

Prasidėjo balsavimas dėl populiariausio Europos išradėjo titulo, kuriame Lietuva pirmą kartą turi galimybę balsuoti už savo atstovą. Išradimų smulkiajam ir vidutiniam verslui kategorijoje nominuotas Kauno technologijos universiteto profesorius Arminas Ragauskas, kartu su bendraminčiais patentavęs neinvazinį galvospūdžio matavimo būdą. Prestižinio Metų išradėjo apdovanojimo laimėtoją skiria tarptautinė komisija, o populiariausio

Europos išradėjo prizą lemia internetinio balsavimo rezultatas. Už Lietuvos atstovą Europos patentų biuro (EPB) skelbiamuose apdovanojimuose internetu balsuoti galima iki gegužės 31 d. Leidžiama atiduoti vieną balsą kartą per 24 valandas.

Daugelis KTU Sveikatos telematikos mokslo instituto projektų vykdomi su tarptautiniais partneriais, yra finansuojami ne tik Europos ar Lietuvos, bet ir JAV mokslo tyrimų agentūrų. KTU mokslininkų sukurtos

Prof. Arminas Ragauskas demonstruoja naują prietaisą

neinvazinės žmogaus smegenų diagnostikos technologijos ir technika naudojamos atliekant tyrimus JAV ir Vokietijoje pagal JAV Nacionalinės erdvės agentūros (NASA) ir Nacionalinio erdvės biomedicininio tyrimų instituto finansuojamus projektus.

Konkursą Metų išradėjo apdovanojimui gauti EPB rengia jau 11-ąją kartą. Nugalėtojas bus paskelbtas birželio 9 d. Lisabonoje. Už populiariausią Europos išradėją galima balsuoti EPB tinklalapyje arba „Facebook“ paskyroje. ■

■ Atkelta iš 6 p.

bendruomenės tautiško ir laisvės dvasia, 1950 m. spalio 31 d. SSRS aukštojo mokslo ministras S. Kaftanovas išleido įsakymą: „<...> Reorganizuoti Kauno valstybinį universitetą į Kauno politechnikos institutą (KPI), o jo Medicinos fakultetą – į Kauno medicinos institutą.“ Istorijos-filologijos fakulteto studentai dar 1948–1949 m. buvo iškelti į Vilniaus universitetą, o pats fakultetas – panaikintas.

Po šio įsakymo paskelbimo buvo pasidalinta universiteto pastatai, studentai, dėstytojai, net archyvinėmis bylomis ir dokumentais. Kauno politechnikos institutas liko susijęs su technologiniais mokslais, o Kauno medicinos institute liko mokytis būsimi gydytojai ir kiti sveikatos mokslų studentai. A. Veilentienės teigimu, nors okupacijos metais Lietuvos universiteto pavadinimas keitėsi, bet istorinė atmintis ir vertybės išliko. Nors universitetas ir buvo padalintas, svarbiausia, kad jo akademinė dvasia naujoms kartoms perteikė Lietuvoje likę universiteto dėstytojai, mokslininkai.

Įrodymai išsaugoti

1988 m. įsteigto Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio nariai iš karto ėmė diskutuoti, kad

LIETUVOS UNIVERSITETAS: PAVADINIMAI KEITĖSI, BET TĖSTINUMAS IŠLIKO

Lietuvos universiteto Organinės technologijos laboratorija (1927 m.). KTU fotoarchyvo nuotr.

Kauno politechnikos institutui būtina grąžinti universiteto statusą. 1990 m. sausio 31 d. KPI buvo suteiktas Kauno technologijos universiteto (KTU) vardas. A. Veilentienė pabrėžia, kad „Kauno technologijos universitetas, kaip ir Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, yra tiesioginiai Lietuvos universiteto palikuonys. Tačiau savo ištakas su juo gali sieti dauguma Kauno aukštųjų mokyklų ir Vilniaus universitetas“.

KTU muziejuje, įkurtame po rektoriaus Kazimiero Baršausko mirties, liko aiškūs įrodymai, kad net sovietmečiu KPI kildindavo save iš 1920 m. sausio 27 d. įsteigtų Aukštųjų kursų, nors oficialiai savo pirmtaku nurodyti Lietuvos universitetą dėl to meto politinės situacijos ir cenzūros buvo neįmanoma. „KTU turi tiek materialųjį, tiek juridinį Lietuvos universiteto tęstinumo pagrindą: tuometinio Lietuvos universiteto ir jo raidos antspaudai, dėstytojų albumai ir baldai, eksponuojami Universiteto muziejuje“, – pažymi A. Veilentienė. Istorikės teigimu, Lietuvos universiteto dvasia ir tradicijos iki šiol yra viena pagrindinių KTU vertybių. Parengta pagal KTU Viešosios komunikacijos skyriaus pranešimą. ■

MOKSLO ISTORIKŲ IR FILOSOFŲ FORUMAS

Filosofinio ir sociologinio pobūdžio tyrimai

Dr. Alvydas Noreika

Pabaiga. Pradžia Nr. 7(561)

Sekcijos darbą pradėjo dr. Aušra Rimaitė. Ji pristatė etinę biotechnologijų naudojimo žmonių gyvenime problematiką. Pranešėjos teigimu, iš biotechnologijų laukiama didelės naudos. Tikimasi, kad biotechnologijų taikymas medicinoje leis efektyviau gydyti ligas, atstatyti žmogaus audinius ir organus, prailginti jo gyvenimą, sukurti oresnę senatvę ir diagnozuoti paveldimas ligas dar embriono stadijoje. Tačiau, pasak mokslininkės, visa tai turi ir savo kainą. Reprodukcinę technologijų (dirbtinio apvaisinimo, surogatinės motinystės) atveju susiduriama su kebliais klausimais:

- Ką daryti su kiaušinėlių ir spermų profilių selektyvumu?
- Ar dirbtiniu būdu pradėtiems vaikams turėtų būti atskleista tėvystė, ar jie turėtų žinoti savo „gimimo“ pradžią?
- Ar „vėlyvajai motinystei“ pagalbinis apvaisinimas yra paskutinė galimybė?
- Ar surogatinė motinystė yra dovana, ar išnaudojimas, ar verslas, ar pasipelnymo šaltinis sukčiams?
- Ką daryti, jei surogatinės motinystės atveju genetiniai tėvai persigalvoja ir nenori priimti vaiko (ypač apsigimimų atveju)?
- Su ne ką mažiau sudėtingomis problemomis susiduriama, taikant prenatalinę genetinę diagnostiką:
- Ar gali būti leidžiamas „selektyvus“ abortas, nukreiptas prieš embrionus ir vaisius, sergančius paveldimomis ligomis ar turinčius genetinę negalią?
- Ar gali būti leidžiamas apvaisinimas mėgintuvėlyje, vien ketinant atlikti priešimplantacinę genetinę diagnostiką?

Reaguojant į šiuos ir kitus klausimus, siekiama kontroliuoti ir riboti biotechnologijų taikymą. Tačiau tokie bandymai sukuria naujų problemų. Griežčiau biotechnologijų naudojimą kontroliuojančios šalys rizikuoja atsilikti, plėtomos biologijos ir medicinos mokslus, o ateityje ir ekonomiškai nukentėti. Neretai tokie tyrimai vykdomi vadinamosiose trečiojo pasaulio šalyse, todėl buvo klausama, ar tai nėra jų išnaudojimas. Prelegentės teigimu, tinkamai neišsprendus visų su biotechnologijų kūrimu ir taikymu susijusių etinių dilemų, gresia pavojus joms nunykti. Tuomet būtų ne tik išvengta žalos, bet ir prarasta galimybė pasinaudoti jų žadama nauda.

Dr. Jonas Čiurlionis klausytojų dėmesį nuo dabarties etinių problemų nukreipė į Vakarų filosofijos ir mokslo vaikystę – ikisokratikų filosofiją. Jis pateikė savo požiūrį į keturių elementų sampratą, kuri sudarė ikisokratinių svarstymų apie gamtą pagrindą, ištakas, ją grindžiančius principus ir jos vietą Antikos moksle bei kultūroje. Pasak prelegento, šios sampratų ištakų dera ieškoti už graikų kultūros ribų. Ji buvo sukurta derinant senovės egiptiečių ir persų (zoroastrizmo išpažinėjų) nuostatas, nukreiptas į tikrovės prigimtį.

Iš egiptiečių senovės graikai perėmė požiūrį, kad visa ko pradai yra žemė, o iš persų – kad ugnis. Žemės ir ugnies opozicija, Čiurlionio įsitikinimu, tapo pagrindine ašimi ikisokratikams mąstant apie daiktų pradus. Ją atitiko dvi svarbios perskyros – tai karšta–šalta ir sausa–drėgna. Kiti du pradai – oras ir vanduo – buvo traktuojami

kaip tarpinės būsenos tarp ugnies ir žemės. Hipokrato dėka keturių elementų samprata pateko į mediciną. Ji sudaro ir graikų maisto sampratą pagrindą. Maistas buvo klasifikuojamas, jį priskiriant kažkuriam vienam elementui, pavyzdžiui, raudoną vyną ir alyvuogių aliejų – ugniai. Pranešėjas pabrėžė, kad iki Aristotelio graikams nepavyko sukurti vienos išplėtos mąstymo apie elementus sistemos. Ir tik pastarasis pasiūlė tokią sistemą.

- Dr. Gintaras Kabelka, naudodamasis bibliometrijos metodu, įvairiais pjūviais analizavo 1960–2010 m. Lietuvoje vykdytus filosofijos istorijos tyrimus:
- kada jie atlikti – sovietiniu (1960–1989) ar nepriklausomybės (1990–2010) laikotarpiu?
- kokią vietą užima bendrame filosofijos diskurse?
- kuriose institucijose buvo vykdyti?
- buvo tirta Lietuvos ar visuotinės filosofijos istorija?
- kurio istorinio laikotarpio ir autoriaus filosofija svarstyta?
- kas atliko tyrimus ir kaip jų darbai buvo cituojami?

Pranešėjo teigimu, bendra 1960–2010 m. parašytų filosofijos istoriografijos darbų apimtis siekia 1 557 autorių lankus, o tai sudaro 37 proc. visų filosofijai skirtų tekstų. Iš jų Lietuvos filosofijos istorijai tenka 609 aut. l. arba 15 proc. visų filosofinių darbų, o visuotinės filosofijos istorijai – 948 aut. l. – atitinkamai 22 proc. Minėtų laikotarpiu išaugo tekstų apimtis. Jei sovietiniais metais iš viso sukurta 447 aut. l., tai nepriklausomybės – 1 110 aut. l., atitinkamai – 43 ir 37 proc. visų filosofinių tekstų. Sovietiniu tarpsniu 323 aut. l. teko Lietuvos filosofijos istorijai, o 124 – visuotinės filosofijos istorijai. Nepriklausomybės tarpsniu santykis tarp tyrimo sričių pasikeičia priešingai: nagrinėjant Lietuvos filosofijos istoriją parašoma 286 aut. l., nagrinėjant visuotinės filosofijos istoriją – net 824 aut. l.

Vykdamas filosofijos istorijos tyrimus, labiausiai pasižymėjo dviejų institucijų – Lietuvos kultūros tyrimų (anksčiau – Filosofijos, sociologijos ir teisės, Filosofijos ir sociologijos, Kultūros, filosofijos ir meno) instituto ir Vilniaus universiteto mokslininkai. Pirmosios institucijos atstovai sovietiniu laikotarpiu parašė 58 proc. visų filosofijos istorijai skirtų tekstų, o antrosios – 25 proc. Lyderio pozicijas LKTI išsaugojo ir nepriklausomybės laikotarpiu: šios institucijos atstovams priklauso 50 proc., o VU – 16 proc. visų tekstų.

Lietuvos filosofijos istorijos atveju labiausiai buvo nagrinėtas XX a. I pusės laikotarpis (45 proc. visų šios tyrimų srities tekstų), o visuotinės filosofijos istorijos atveju – Antika (26 proc.). Iš lietuvių autorių daugiausia dėmesio sulaukė Antanas Maceina (jam skirti 26 straipsniai), Vydūnas (19), Stasys Šalkauskis (18), Pranas Dovydaitis (12), Vosylius Sezemanas (9), Adomas Jakštas-Dambrauskas (8), Johanas Abichtas (7), Jonas Šliūpas (7), Levas Karsavinas (5) ir Jonas Biliūnas (5). Produktiviausias 1960–2010 m. filosofijos istorikas yra Algis Uždavins (124 straipsniai), o labiausiai cituojamas – Romanas Plečkaitis (77 citatos).

Dr. Vyčio Valatkos pranešimas buvo skirtas kognityvinių medijų scholastinėje pažinimo teorijoje temai. Pranešėjas svarstė, ar vidurinis terminas (*terminus medius*)

yra savarankiška kognityvinė medija, ar tai kitos savarankiškos medijos submedija, ar elementas, įgalinantis tos medijos veikimą ir galiausiai būtent į ją suvedamas. Ieškodamas atsakymo į šį klausimą, V. Valatka rėmėsi europinį pripažinimą įgijusio Vilniaus universiteto profesoriaus Martyno Smigleckio (1564–1618) ir jo amžininko Jokūbo Ortizo (1564–1625) scholastine mokslo teorija.

Minėtų scholastų cikliniame žmogiškojo pažinimo eigos aiškinime, prelegento teigimu, vidurinis terminas pasirodo du kartus. Pirmą kartą – ciklo pradžioje. Čia jis pirmiausia yra tam tikra savarankiško turinio neturinti kognityvinė intermedija. Ji tiesiog perima kokios nors daiktinės prigimties (pvz., žmogaus) savybinio požymio (pvz., jukumo) pažinimą iš jusline patirtimi paremtos indukcijos medijos ir perduoda šį pažinimą aposterioriniam įrodymui. Kartu šis vidurinis terminas yra ir aposteriorinio įrodymo elementas. Jis įgalina minėtą įrodymą, t. y. leidžia jam pasiekti prigimties esminio požymio (šiuo atveju, žmogaus rūšinio skirtumo – mąstymo savybės) mokslinį pažinimą. Abiem atvejais vidurinis terminas veikia tiek kaip intermedija – tarpininkas tarp indukcijos ir įrodymų, tiek kaip pačių įrodymų elementas ir įgalintojas – submedija. Nei intermedija, nei submedija, Valatkos įsitikinimu, nelaikytina savarankiška medija.

Antrą kartą vidurinis terminas pasirodo mokslinio pažinimo ciklo pabaigoje. Čia jis vėlgi išlaiko kognityvinės intermedijos ir submedijos statusą. Pirmiausia jis yra savarankiško turinio neturinti intermedija, iš apibrėžimo medijos perimanti kokio nors esminio prigimties predikato (pvz., žmogui būdingo mąstymo) mokslinį pažinimą ir perduodanti jį apriorinio įrodymo medijai. Kartu šis vidurinis terminas yra ir apriorinio įrodymo elementas. Jis įgalina šį įrodymą, leisdamas jam pasiekti prigimties savybinio požymio (šiuo atveju, jukumo) mokslinį pažinimą.

Dr. Naglis Kardelis gilinosi į lietuviškąjį galvojimą ir lietuvių išeivijos atstovės Marijos Gimbutienės antropologinių tyrimų santykį su pastaruju. Pranešėjo teigimu, lietuviško galvojimo sąvoką sukūrė filosofas Arvydas Šliogeris. Galvojimą pastarasis priešpastatė mąstymui. Mąstymas yra atsietas nuo to, ką galima tiesiogiai patirti (matyti), ir operuoja bendrybėmis (abstrakcijomis). Galvojimas susijęs su tuo, ką galima tiesiog patirti, t. y. daiktais, ir atsako galvoti apie tai, ko iš principo neįmanoma matyti. Ir nors lietuviškuoju galvojimu Šliogeris pirmiausia įvardija savo paties filosofavimą, tačiau, Kardelio nuomone, pastarasis yra nepalyginamai talpesnis.

Lietuviškam galvojimui galima priskirti ir filosofus Algį Mickūną, Vincą Vyčią, Vydūną ir netgi aušrininkus, kurie buvo įsitikinę, kad lietuviams būdingas savitas mąstymas. Taip susidaro ištisa lietuviško galvojimo tradicija. Prieš kalbėdamas apie M. Gimbutienės santykį su šia tradicija, prelegentas pirmiausia aptarė, kuria prasme lietuvių išeivijos antropologė galima laikyti filosofe. Jis teigė, kad Gimbutienė nebuvo gryna antropologė, nes jos apmąstymuose egzistuoja ir filosofinių elementų. Kaip filosofė Gimbutienė pasižymi tuo, kad, rekonstruodama Senosios Europos pasaulėžiūrą, atskleidžia ir pastarojoje glūdinčią proto filosofiją su jai būdinga stichine gyvybės ir mir-

ties dialektika. Kardelis tvirtino, kad su lietuviškuoju galvojimu Gimbutienę kaip proto filosofijos istorikę sieja antipatija Artimųjų Rytų religijoms. Judaizmą, krikščionybę ir islamą, kaip ir visą indoeuropiečių kultūrą, ji suvokia kaip priešingybę jos vertinamai matriarchalinei Senosios Europos kultūrai. Pranešimą Kardelis baigė svarstymais apie tai, kiek minėtos proto filosofijos yra išlikę lietuvių galvoje ir kultūroje.

Dr. Alvydas Noreika aptarė Vytauto Kavolio sociologinės poetikos ypatybes. Jis aiškino, kokių mastu, lyginant su sąvokomis, Amerikos lietuvių sociologas naudoja metaforas, siekdamas plėtoti ir perteikti mintį. Pranešėjas įrodinėjo, kad poetika Kavolio sociologijoje vaidina ribotą vaidmenį. Metaforos mokslininką pirmiausia domina kaip minčių reiškimo būdas ir tyrimo objektas. Noreikos įsitikinimu, kalbant apie minčių raišką, į Kavolio sociologiją būtina žvelgti diferencijuotai. Poetiniu polėkiu labiausiai pasižymi lietuvių kalba publikuoti sociologo tekstai. Tačiau anglų kalba skelbtuose darbuose vyrauja konvenciniam mokslui būdingos išraiškos priemonės – abstrakčios sąvokos ir neretai gremėzdiška sintaksė. Metaforos juose vaidina antraeilį vaidmenį.

Prelegentas neneigė, kad Kavolis metaforas naudojo ir kaip mąstymo modelius, tačiau konstatavo, kad pastangas vienos labiau pažintos srities teorijas ir sąvokas taikyti mažiau ištyrinėtai sričiai aiškinti aptinkame tik civilizacijų analizėje. Joje atrandame daugybę metaforų, susijusių su struktūra, energija, tvarka, netvarka ir jų tipais. Tačiau, pasak pranešėjo, to nepakanka, kad civilizacijų analizės instrumentarijų būtų galima paskelbti poetiniu, jau nekaltant apie visą Kavolio sociologijos konceptualinį aparatą.

Noreika teigė, kad Kavolio teorinius svarstymus poetiniais būtų galima laikyti tik tuo atveju, jei sutiktume metaforizuoti visą mokslą. Tai, tyrinėtojo įsitikinimu, įmanoma padaryti tik tariant, kad net pačios abstrakčiausios sąvokos yra ne kas kita, kaip išplėtos metaforos. Sukant šiuo keliu, tektų Kavolio sociologijoje ieškoti šakninių metaforų, kurios iš kitų metaforų išsiskiria tuo, kad siūlo ne vieną, bet daug aiškinimo modelių. Reikėtų klausti, kuri metafora – organizmas, mechanizmas, drama, kalba ar žaidimas – ją grindžia.

Dr. Kęstutis Šapoka svarstė, kaip postmodernus pliuralizmas ir reliatyvizmas veikia filosofiją ir dailės kritiką bei jų tarpusavio santykius. Prelegentas teigė, kad teoriniame lygmenyje filosofija ir dailės kritika yra du savarankiški mąstymo apie meną būdai. Filosofija orientuojasi į bendrybes, apibendrinimus ir įvairiausias metodologijas, o dailės kritika – į konkretybes, konkrečią sociokultūrinę situaciją „čia ir dabar“ bei nemetodologinę žiūrą. Šapoka įrodinėjo, kad, nepaisant skirtingos teorinės orientacijos, filosofija ir dailės kritika susirgo ta pačia postmoderniaja reliatyvizmo liga. Jose abiejose jau sunku kalbėti apie visiems bendrus meno aiškinimo ir vertinimo kriterijus. Postmodernizmo sąlygomis vyksta ir jų, kaip mąstymo modelių, maišymasis. Dailės kritikai nepavyksta atsiriboti nuo filosofinio sąvokinio aparato. Be to, dailės kritika periodiškai nukrypsta į teoriją.

LAISVĖS PAŽENKLINTI

Dalia Šimkutė

„Laisvė yra viskas – tai pirmą kartą vertybė, atkovota erdvė įkalintai dvasiai atsitiesti, beribis laukas kūrybai“, – sako fotomenininkas, leidėjas, dailininkas Rimantas Dichavičius, balandžio 14 d. Žemaičių dailės muziejuje pristatęs jau trečiąjį leidinį „Laisvės paženklinti“ tomą. Siūlome pokalbį su menininku, kuris netuščiažodžiaudamas iki šiol triūsia Tėvynės labui.

– *Kas Jums yra laisvė?*

– Laisvė yra viskas – tai pirmą kartą vertybė, atkovota erdvė įkalintai dvasiai atsitiesti, beribis laukas kūrybai, žmogiškai pilnatvei atsiskleisti. Manau, kad geriausias šventimas yra dirbti savo darbą, kurį esi pradėjęs arba numatęs užbaigti. Būti patriotiškam reiškia būti sąžiningam sau, savo pareigai.

Tas, kas negyveno sovietmečiu, nepatyrė tos santvarkos, yra nevisavertis žmogus, neturi atskaitos taško. Dabar nesuvokiama, kad už vieną žodį galėjai gauti dešimt metų. Niekas iki šiol tiksliai nežino, ar komunizmo aukų buvo 30, ar 60 milijonų. Tuo laikotarpiu trečdalis Lietuvos išsišaudė, išsibėgijo, buvo problema išlikti. Pavyzdžiui, už sovietmečiu rastą Adolfo Šapokos „Lietuvos istoriją“ ar kitą draudžiamą leidinį grėsė lageris. Pamenu, pas mano kursiokę rado Bernardo Brazdžionio eilėraščių knygą, už tai ją ištrėmė dešimčiai metų į lagerį. Tad laisvė reikia tinkamai naudotis, už ją daugybė žmonių paaukojo gyvybes...

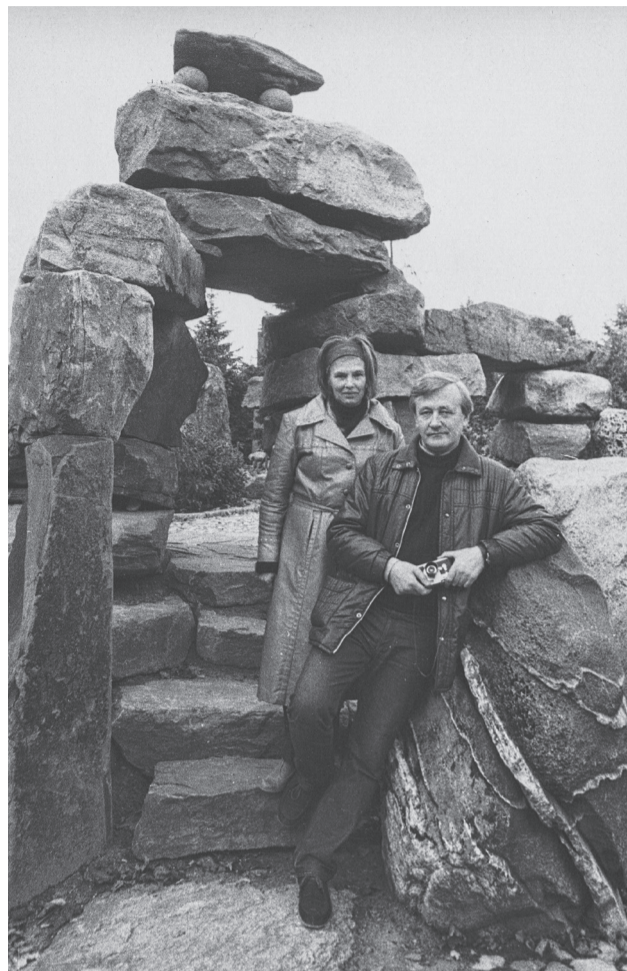
– *Kaip kilo idėja sudaryti knygą „Laisvės paženklinti“ apie mūsų šalies menininkus, kūrėjus naujai atkurtos Lietuvos valstybingumo ženklus: heraldiką, pinigų banknotus ir monetas, pašto, kariuomenės, policijos, muitinės, pasienio ir kitų tarnybų ženklus, uniformas, valstybės apdovanojimus, paminklus, miestų merų regalijas, liturginius reikmenis, savarankiškus meno kūrinius?*

– Šiam sprendimui turėjo įtakos prieš beveik aštuonerius metus mane *pritrėnkę* du faktai. Sutinku bendraamžį draugą, pašnekėjome, jis ir klausia: „Rimai, gal turi kokią „chaltūrką lyšną“? Nebesugebu sumokėti už šilumą...“ Aš sau pagalvojau: jeigu jau tu, žinomas menininkas, klasikas, padaręs tiek darbų, kad nors vežimu vežk, prašai *chaltūrkos*, tai ką kitiems daryti? To manęs prašė menininkas, kuris, kaip su juo apskaičiavome, per savo gyvenimą sukūrė 2 tūkst. kvadratinių metrų freskų, tai yra vaikščiodamas lubomis ir sienomis išpaušė du kilometrus ant šlapio tinko; sukūrė apie 140 skulptūrų, per 800 grafikos darbų, yra gavęs apdovanojimų už kūrybą ir... negalintis susimokėti už šilumą.

Kitą kartą sutikau kolegą, kuris neseniai palaidojo žmoną, pakalbėjau su juo, pareiškiau užuojautą. Po kurio laiko gatvėje sutinku gydytoją, kuri gydė jo žmoną. Ši prasitarė, kad šis puikus žmogus nesugebėjo vienas palaidoti žmonos, nepakako tam lėšų, teko pažįstamiems padėti. Tie faktai mane pritrėnkė. Parbėgęs namo, pasakiau: „Reikia kažką daryti.“

Taigi, menininkas yra laisvas žmogus, kuris tarsi gali daryti ką nori, tvarkytis, kaip nori, bet kartu įvartytas į jam nepalankią situaciją, nes yra netvarka valstybėje, mūsų tarpusavio santykiuose.

Istorinė tema sovietmečiu buvo uždrausta, išskyrus „suškuotą“. Kiekvienas leidinys tuo laikotarpiu turėjo pereiti cenzūros pati-

Rimantas ir Valerija Dichavičiai Orvidų sodyboje.
R. Dichavičiaus asmeninio archyvo nuotr.

krą. Pavyzdžiui, mano fotografijų albume „Žiedai tarp žiedų“ buvo net septyni Maskvos cenzūros antspaudai.

– *Šiuo metu visuomenei pristatote spautuvės dažais tebekvepiantį jau trečiąjį „Laisvės paženklinti“ tomą. Išleistiems trims leidiniams skyrėte daugiau nei septynerius metus, juose paminėti visi dailės žanrai, kuriais kūrė 214 autoriai, leidiniuose yra 1240 puslapių, per 5000 iliustracijų. Kokių įvertinimų sulaukėte už šį titanišką darbą iš valdžios atstovų, visuomenės?*

– Daugelis nesupranta, ką dailininkai padarė. Jei nebūtų herbo, nebūtume turėję lietuviškų pinigų – litų, paminklų, emblemų, simbolių ir kitų istorinių kūrinių, kurie tarybinėje santvarkoje buvo uždrausti, nebūtų ir mūsų valstybės. Aš savo išleistas knygas palikau ant stalo daugeliui ministrų, bet nė vienas iš jų nepaskambino, nepasakė, gerai ar blogai padariau. Nesulaukiau ir buvusio kultūros ministro atsiliepimo.

Daugelis nesusimąsto, kad grožį namuose, darbovietėje, miesto aplinkoje kuria dailininkai. Neįvertinamos dailininko pastangos, kiek šis kankinasi kurdamas... O kas juos pamini? Į parodą susirenka menininkai, paploja vienas kitam per petį, gerdami vyną pasišnekučiuoja ir išsiskirsto. Esu matęs, kaip pasaulinio lygio dailininko parodoje vaikštinėja po salę vos du trys žmonės. Labai retai į atidarymą ateina valdžios vyrai. Jiems neįdomu, jie neturi gebėjimų vertinti dailę. Manau, būtų kitokia situacija, jeigu jie nuo vaikystės būtų paragavę meno: vaikščioję į galerijas, lančę luvrus, nuo mažens ugdytą estetinę pajautą. Meną reikia pažinti ir išgyventi kaip ir muziką. Pavyzdžiui, kai neseniai Šiaulių dailės galerijoje pamačiau pasaulyje žinomo Baltarusijos dailininko Jurijaus Jakovenko paveikslus, labai nustebau, kaip galima taip padaryti.

Džiaugiuosi sulaukęs aukščiausių knygos įvertinimų iš kolegų. Dailininkai taip pat laimingi, kad pateko į vieną ar kitą tomą, nes 90 procentų darbų sovietmečiu buvo uždrausti. Be to, į leidinį buvo įtraukta ir daug visuomenei nežinomų autorių, gyvenančių rajonuose, atokesniuose nuo didmiesčių miesteliuose. Tiesa, gaila, kad ne visus menininkus, kūrėjus istorine, religine tematika, galėjau įtraukti. Dirbu vienas, o sveikata šlubuoja, ir akys paskausta ištisas dienas sėdint prie kompiuterio... Taip, čia toks įdirbis iš širdies skausmo. Pagerbiau profesiją, kuri yra tarsi pamiršta.

– *Kaip atsirinkote menininkus savo knygoms?*

– Tai padaryti nebuvo sunku. „Maudausi“ mane jau 55 metus: lankau parodas, seku spaudą, skaitau kitų komentarus, nuvažiaavęs į miestelyje atidaromą parodą visada pasiteirauju, ar yra koks mokinių dailės būrelis, meno galerija; pažįstu ir liaudies meistrus, be to, dėščiau Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų gimnazijoje, daugelį metų dalyvauju studentų darbų peržiūrose Vilniaus dailės akademijoje. Beje, Šarūnų Sauką pastebėjau dar studijuojantį antrame kurse, pasižymėjau sau ir dėl jo neklydau. Matau, kas ką yra padaręs, o padalinus kai kurių autorių darbus

užtektų keliolikai kitų. Pavyzdžiui, Antano Kmieliausko, Giedriaus Kazimierėno, Vytauto Balsio, Dalios Matulaitės, Šarūno Saukos, Rasos Grybaitės, Nerijaus Baublio, Editos Utarienės, Kazio Morkūno.

– *Užsiminėte, kad į trečiąjį leidinio tomą įtraukėte ir savo darbu.*

– Taip, įtraukiau. Šia tema esu sukūręs plakatus, ženklus, knygų iliustracijų ir jų apipavidalinimų. Dauguma jų – graudus susitikimas su tremties ir didžiųjų praradimų liudijimais. Tai, kas atsiranda laiku ir vietoje, tampa reikšminga, svarbu tai išsaugoti ateinantiems ir savo patirtimi gausinti šią mūsų atmintį.

– *Dėkoju už pokalbį. Linkiu neišsenkamo kūrybinio įkvėpimo tolimesniems darbams...*

Dalia Šimkutė yra Žemaičių dailės muziejaus mokslinės bibliotekos vedėja

Rimanto Dichavičiaus biografijos faktai:

- Gimė 1937 m. Šiaulių apskrityje Grimzelių kaime.
- 1945 m. su tėvais išvežtas į Sibirą, Molotovo sritį (dabar Permės sritis).
- 1950 m. giminaitės dėka sugrįžo į Lietuvą ir apsigyveno Šiauliuose.
- Mokėsi Kauno Stepo Žuko taikomosios dailės mokykloje, Vilniaus dailės institute.
- M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje dėstė grafiką; 1969–1978 m. leidyklos „Mintis“ meninis redaktorius, nuo 1978 m. kūrybinis darbuotojas, leidyklų, redakcijų, galerijų bendradarbis. Iliustravo ir apipavidalino per du šimtus leidinių.
- Surengė parodas Lietuvoje, Maskvoje, Sankt Peterburge, Paryžiuje, Čikagoje, Los Andžele, Pavijoje (Italija), Prahoje, Varšuvoje, Reikjavike ir kt.
- Lietuvos dailininkų sąjungos, Fotomenininkų sąjungos, Žurnalistų sąjungos, AFIAP – Tarptautinės fotomenininkų sąjungos narys, Osetijos Alanijos nusipelnęs meno veikėjas, Valstybinės premijos laureatas. ■

LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS RENGINIAI

DISKUSIJA APIE TARKRYPTINES STUDIJAS

2016 m. gegužės 11 d. 14.30 val. Lietuvos mokslų akademijos mažojoje konferencijų salėje (Gedimino pr. 3, Vilnius) vyks apskritojo stalo diskusija „Kaip organizuoti tarpkryptines doktorantūros, magistrantūros, bakalauro studijas?“.

KVIETIMAS Į AKADEMINĘ POPIETĘ

2016 m. gegužės 11 d. 17 val. Lietuvos mokslų akademijos mažojoje konferencijų salėje (Gedimino pr. 3, Vilnius) vyks akademinė popietė, skirta LMA nario, habilituoto daktaro, profesoriaus Algimanto Grigelio 85-erių metų jubiliejui. Programoje: prof. Algimanto Grigelio pranešimas „Toario revoliucija Žemės biotos istorijoje (ekskursas į elektroninę paleontologiją) ir prof. Valentino Baltrūno pranešimas „Kelionė per gyvenimą kaip per metų laikus“. Dalyvauja: LMA vyriausiasis mokslinis sekretorius, Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas prof. Vytautas Basys, LMA tikrasis narys prof. Vincas Būda, Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos pirmininkas prof. Juozas Algimantas Krikštopaitis, LMA Vrublevskių bibliotekos direktoriaus pavaduotoja mokslui dr. Rima Cicėnienė, VU GMF Geologijos ir mineralogijos katedros vedėjas prof. Petras Šinkūnas, Lietuvos geologijos tarnybos direktorius dr. Jonas Satkūnas, Uteniškių kraštiečių „Indrajos“ klubo prezidentas prof. Arvydas Šaltenis. Renginio vedėjas – prof. Vytautas Basys.

2016 m. gegužės 13 d. 16 val. Lietuvos mokslų akademijoje (Gedimino pr. 3, Vilnius) vyks prof. Juozo Algimanto Krikštopaičio knygos „Gyvenimas paaukotas mokslui. Dramatiška Theodoro Grotthuso istorija“ sutiktuvės.

LIETUVOS TECHNIKOS BIBLIOTEKOJE

Virtuali paroda „Leonardo da Vinčio genialios idėjos“

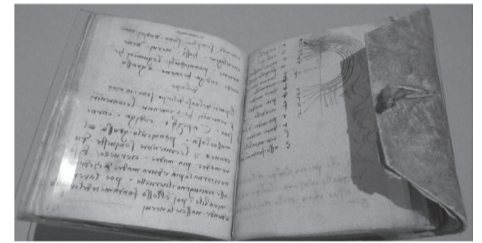

puoselėti net iš pirmo žvilgsnio paprastas idėjas, kurios gal kada nors peraus į išradimus, neapsistoti ties viena mokslo ar technikos sritimi, ieškoti savęs, bandyti, nesvarbu, kokio amžiaus ar išsilavinimo žmogus būtų.

Parodą rasite <http://www.tb.lt/LV/index.htm>. Parodą rengė Vilūnė Tieber (idėja ir medžiagos atranka) ir Rita Lapienienė (e. sprendimas). Parengta pagal Lietuvos technikos bibliotekos informaciją

Leonardas da Vinčis – vienas talentingiausių asmenybių žmonijos istorijoje. Šio fenomeno – asmenybės, pasižymėjusios tokia talentų įvairove – negali paaiškinti net patys žymiausi psichologai ir filosofai. Kaip sakė Zigmundas Froidas, jis buvo lyg „žmogus, pabudęs labai anksti net neprašvitus, kol kiti dar miega“. Parodoje siekiama apžvelgti Leonardo da Vinčio visapusiškumą skirtingose mokslo srityse bei jo idėjų, išradimų pritaikomumą ir aktualumą šiandiniame pasaulyje. Parodos tikslas –

Virtualiosios parodos skaidrės

MOKSLO RENGINIAI

KONFERENCIJA LIETUVOS SPORTO UNIVERSITETE

Maloniai kviečiame 2016 m. gegužės 20 d. dalyvauti I mokslinėje konferencijoje „PASAULIO LIETUVIŲ SPORTO ISTORIJA IR ATEITIES VIZIJA“, kuri vyks Lietuvos sporto universiteto Centrinė rūmų 232 auditorijoje. Registracija 9.20–9.50 val. Konferencijos pradžia 10.00 val.

Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkas prof. habil. dr. Albertas Skurvydas
Konferencijos organizacinio komiteto pirmininkas doc. dr. Artūras Poviliūnas

KONFERENCIJOS PROGRAMA

9.20–9.50 Konferencijos dalyvių registracija, kava.

10.00–10.30 Konferencijos atidarymas, sveikinimo žodis:

Lietuvos sporto universiteto rektorius dr. Aivaras Ratkevičius, Prezidentas Valdas Adamkus, Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius, Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas prof. habil. dr. Vytautas Landsbergis, Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkas prof. habil. dr. Albertas Skurvydas, Konferencijos organizacinio komiteto pirmininkas doc. dr. Artūras Poviliūnas.

10.30–10.50 Apdovanojimai.

Moderatoriai: Valentinas Aleksa ir dr. Daiva Majauskienė.

10.50–11.05 Nuo tautinės olimpiados per Australiją – amžinai į Lietuvą.

Pranešėjas – doc. dr. Artūras Poviliūnas (Lietuvos edukologijos universitetas).

11.05–11.20 Lietuvių sportas Vokietijoje 1945–1950 metais.

Pranešėjas – dr. Steponas Gečas (Lietuvos olimpinė akademija).

11.20–11.35 Lietuvos ir Lietuvių išeivių ryšiai per sportą.

Konferencijos informaciniai rėmėjai: Lietuvos mokslininkų laikraštis „Mokslo Lietuva“, žurnalai „Pasaulio lietuvis“ ir „Baltic Journal of Sport and Health Sciences“.

Pranešėjas – Pranas Majauskas (Lietuvos sporto muziejus).

11.35–11.50 Lietuvių išeivijos sporto organizacijos ir jų organizatoriai Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje bei Pasaulio lietuvių sporto asociacija.

Pranešėjai – Valentinas Aleksa (Pasaulio lietuvių sporto asociacija), prof. dr. Audronė Dumčienė (Lietuvos sporto universitetas), doc. dr. Artūras Poviliūnas (Lietuvos edukologijos universitetas).

11.50–12.05 Išeivijos Lietuvių sportininkų indėlis į Lietuvos krepšinio raidą.

Pranešėjas – Arvydas Jakštas (Lietuvos sporto muziejus).

12.05–12.20 ŠALFASS ištakos, istorija ir dabartis.

Pranešėjas – Laurynas Rokas Misevičius (Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga).

12.20–12.35 Lietuvos kultūrizmo lobynas: nuo priešistorijos už Atlanto iki dabartinių kelrodžių žvaigždžių.

Pranešėjai – doc. dr. Ramutis Kairaitis (Lietuvos sporto universitetas), Arūnas Petrakis (Lietuvos kultūrizmo ir kūno rengybos federacija).

12.35–12.50 Sportas JAV lietuvių Lietuvos vyčių organizacijoje 1913–1940 metais.

Pranešėjas – Egidijus Balandis (Vytauto Didžiojo universitetas).

12.35–12.50 Diskusijos.

12.50–13.20 Apdovanojimai.

Lietuvos sporto universiteto centriniai rūmai. Konferencijos rengėjų archyvo nuotr.

Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkas doc. dr. Artūras Poviliūnas ir Pasaulio lietuvių sporto asociacijos prezidentas Valentinas Aleksa

Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkas prof. habil. dr. Albertas Skurvydas

Stogastulpis Pasaulio lietuvių vienybės dienai paminėti

Dalia Shilas

Pasaulio lietuvių bendruomenės valdyba nutarė šių metų Pasaulio lietuvių vienybės dieną paminėti liepos 17-ąją atidengdama stogastulpį 1918 m. Nepriklausomybės Akto signataro, pirmojo Lietuvos Respublikos Prezidento Antano Smetonos gimtinėje, Ukmergės rajono Užugirio (A. Smetonos) dvaro teritorijoje. Stogastulpis įprasmina mūsų solidarumą su Tėvyne ir vienybę su tauta bei Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio minėjimo pradžią. Stogastulpio autorius – tautodailininkas, Kolumbijos lietuvių bendruomenės pirmininkas Aleksas Eugenijus Kulvietis.

„Labai smagu, kad PLB pirmininkų suvažiavimas vyks Ukmergėje, mieste, kuris man yra labai svarbus ir susijęs su mano praeitimi“, – sako savamokslis tapytojas ir kryždirbys A. E. Kulvietis, gimęs ir augęs Medeljine (*Medellin*), Kolumbijoje, kur 1995 m. baigė universitetinio koledžo bakalauro studijas. 2001 m. Popiežiškajame Bolivaro universitete (*Universidad Pontificia Bolivariana*, UPB) A. E. Kulvietis įgijo ekonomisto išsilavinimą.

Nuo 2004 m. autorius gyvena Kretingoje. Klaipėdos universitete įgijo baltų kalbotyros magistro laipsnį. Tame pačiame universitete, Socialinių mokslų kolegijoje, Lietuvos jūreivystės aukštojoje mokykloje ir privačiose kalbų mokyklose A. E. Kulvietis dėsto ispanų kalbą. Lietuvoje po pirmojo apsilankymo 2002-aisiais savo kryžius Aleksas Kulvietis eksponavo jau 8 kartus.

E. Kulvietis tyrinėja savo senelio E. Ginville-Kulviečio (1883–1959), Petrapilyje baigusio karališkąją meno mokyklą, palikimą, rengia jo tapybos parodas. Šie tyrinėjimai ir paskatino parodos autorių vykti į Lietuvą ieškoti savo šaknų. „Eugenijus Kulvietis, mano senelis, buvo tapytojas, bet kaip dailininkas eksperimentavo ir su tautodaile, taigi, kryžių skulptūrėlės praturtino jo menišką

Tautodailininkas Aleksas Eugenijus Kulvietis su žmona 2009 m. „Pasaulio lietuvių“ fotoarchyvo nuotr.

sielą. Jis buvo mano įkvėpėjas. <...> Kai antrą kartą grįžau į Lietuvą, – prisimena A. E. Kulvietis, – nutaręs pasilikti protėvių žemėje, keliavau su savo paroda po įvairius Lietuvos miestus.“

Autorius yra išdrožęs nemažai ir didelį – 2 ir 3,5 m – kryžių. Jie puošia Kolumbijos lietuvių namus ir sodybas. Keletas sukurtas Lietuvoje. 3 m aukščio stogastulpis, pastatytas kartu su lietuvių kalbos Klaipėdos universitete besimokančiais užsieniečiais studentais, stovi autoriaus kieme. Jo senelis buvo kilęs iš Ukmergės apylinkių.

Pasak Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus surengtos keliaujančios parodos kuratorės Rūtos Samuolytės, „trečiosios kartos lietuvių Alekso Eugenijaus Kulviečio-Suareso drožti kryžiai ir kopllystulpiai yra unikalūs lietuviškos kryždirbystės tradicijos tautos pavyzdys. Autentiškus lietuviškus kryžius Aleksas pamatė tik pirmą kartą lankydamasis Lietuvoje“.

„Senelis tokio tipo kryžius gaminti ir pardavinėti pradėjo gyvendamas karo pabė-

Užugirio dvaro parkas Ukmergės r. Ukmergės kraštotyros muziejaus fotoarchyvo nuotr.

gėlių stovykloje Vokietijoje, – pasakoja kryždirbys. – Jis buvo vienas iš tokio pobūdžio, galima sakyti, „išveišių lietuviškų kryžių“ kūrėjų ir propaguotojų, leidžiančių tiems, kurie gyvena toli nuo Lietuvos, turėti miniatiūrinę namų peizažo kopiją toli nuo tėvynės. Taigi, mano idėja yra atnaujinti lietuviškų kryžių kelionę po pasaulį, supažindinant su šiuo paveldu lietuvių išveišių vaikus ir vaikaičius. O tą kelionės pradžią geriausiai įprasminytų paroda Ukmergės muziejuje ir mano senelio gimtosiose apylinkėse. Labiausiai tam tiktų Prezidento Smetonos, mano senelio kaimyno, dvaro kampelyje pastatytas stogastulpis. Jį galėčiau padaryti PLB padedant finansiškai, ir visi drauge pastatytume PLB suvažiavimo metu.“

Pasaulio lietuvių bendruomenės valdyba prašo savo auka prisidėti prie stogastulpio pastatymo. Aukus prašome pervesti į šias sąskaitas:

PLB sąskaita Lietuvoje – eurais. Gavėjas: Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovybė Lietuvoje. Sąskaitos numeris: LT58 7300

0100 0242 0520. Bankas – AB „Swedbank“. Banko adresas: Konstitucijos pr. 20 A, 03502 Vilnius. Banko kodas – 73000. SWIFT kodas – HABALT22. Paskirtis: Ukmergės stogastulpis.

PLB sąskaita Amerikoje – JAV doleriais. Gavėjas: Lithuanian World Community. Sąskaitos numeris: 3940 0714 5328. Bankas – Bank of America. Banko adresas: 2061 Diamond Hill Rd, Cumberland, RI 02864, USA. ABA numeris 026 009 593. SWIFT kodas – BOFAUS3N. Banko tel. 401 334 8791. Paskirtis: Ukmergės stogastulpis.

JAV ir Australijoje aukoti galima ir čekiu. AUSTRALIJOJE čekius siųsti adresu: Monika Čyplys, PO Box 205, Bankstown NSW 1885, Australia. JAV čekius siųsti adresu: Lithuanian World Community, Dr E. Bubnys, Treasurer, LWC Inc, 289 Abbott Run Valley Road, Cumberland RI 02864-3253, USA. Norint gauti išsamesnę informaciją, prašome rašyti el. paštu plbav@lrs.lt. Autorė yra PLB valdybos Viešųjų ryšių komisijos pirmininkė, „Mokslo Lietuvos“ redakcinės kolegijos narė. ■

MOKSLO ISTORIKŲ IR FILOSOFŲ FORUMAS

■ Atkelta iš 8 p.

Pranešėjas išskyrė du dailės kritikos posūkius į teoriją tipus – „filosofinę dailės kritiką“ ir dailės kritikos pakeitimą filosofine kritika. Pirmu atveju meno kūrinys patalpinamas į universalesnį poetinį modelį, kuriame jis paverčiamas arba abstrakčia metafora, arba pretekstu, vedančiu į filosofinių paradigimų specifikos aiškinimą, tačiau prarandančiu ryšį su konkrečiu kontekstu. Tokioje dailės kritikoje svarbia tampa filosofinė forma, retorika, kuri, nepaisant kvazifilosofinės retorikos, (ne)sąmoningai bėga nuo aiškesnių metodologinių režimų. Antru atveju, patys filosofai imasi „dailės kritikos“, kaip galintys į analizuojamus reiškinius pažvelgti iš platesnės perspektyvos.

Dr. Andriaus Konickio pranešime buvo įrodinėjama, kad moralės filosofijos srityje poetai nenusileidžia profesionaliems filosofams moralistams. Kaip to įrodymą Konickis pasirinko tris poetus – Alighieri Dante, Paulį Valery ir Vaidotą Daunį. Dante „Dieviškosios komedijos“ „Pragare“ pranešėjas įžvelgė savotišką nuodėmių klasifikaciją,

pagrįstą principu: juo ryškesnis materialusis nuodėmės aspektas, tuo švelnesnė bausmė; juo giliau į nuodėmę įsikverbia dvasia, tuo griežtesnė bausmė. Paulio Valery užrašus sau „Sąsiuvinuose“ mokslininkas įvertino kaip itin taiklius ir dažnai paradoksalius, todėl skatinančius dar labiau išryškinti, detalizuoti problemą, vadinasi, atliekančius filosofinių idėjų vaidmenį. Vaidotas Daunys „Šeštosios dienos“ eseistikoje, pasak pranešėjo, dažniausiai akcentavo moralines visuomenės kolizijas, visas nūdienos bėdas ar keblumus svarsto poetiškai ir filosofškai. Pranešėjas teigė, kad poetų įžvalgos ir idėjos suformuluotos „grakščiau“, kartais net drąsiau nei tradiciškai rašančių filosofų, todėl neretai apnuogina ne visada net ir specialistų pastebimus problemas niuansus.

Visos sekcijos programos temos buvo aktyviai svarstomos, keliami esminiai klausimai. Diskusijos netilo net kavos pertraukų metu. Temų aptarimas nebuvo apribotas nustatyta 15 minučių trukme, todėl galimybės turiningai aptarti esminius klausimus buvo panaudotos tinkamai. ■

KREIPIMASIS Į LIETUVOS MOKSLININKŲ SAJUNGOS NARIUS

Gerbiami Lietuvos mokslininkų sąjungos nariai,

Š. m. gegužės 21 d., šeštadienį, Mykolo Romerio universitete, MRU LAB korpuse (Vilniuje, Didlaukio g. 55) I aukšte, 101 auditorijoje įvyks Lietuvos mokslininkų sąjungos XIV suvažiavimas. Maloniai kviečiame dalyvauti ir perduoti šią žinią savo kolegoms. Atsakydami į šį laišką, parašykite, ar ketinate dalyvauti suvažiavime. Net jeigu negalėtumėte dalyvauti, mums svarbu žinoti, kad turime su Jumis ryšį, kad tebelaikote save LMS nariais.

Jei ketinate suvažiavimo metu pasisakyti, prašome keliais sakiniais parašyti, apie ką kalbėsite. Jūsų laiškų lauksime iki gegužės 19 d.

Su renginio kvietimu-programa prašome susipažinti čia: <http://lms.lt/2016/05/08/lietuvos-mokslininku-sajungos-xiv-suvaziavimas/>.

Lietuvos mokslininkų sąjungos taryba

PATIKSLINIMAS

„Mokslo Lietuvos“ Nr. 7 (561) išspausdinto Algirdo Miko Žemaitaičio straipsnio „Pirmieji Mažosios Lietuvos lietuviai Kanadoje“ nuotraukų autorius yra Kęstutis Pulokas.

LIETUVOS SOCIOLOGŲ DRAUGIJOS PRAŠYMAS

Mieli kolegos,

Šiuo metu atnaujiname Lietuvos sociologų draugijos interneto svetainę, todėl kreipiamės į Jus su prašymu. Galbūt turite fotografijų, kurias norėtumėte publikuoti šiame puslapyje? Prašome fotografijas ir informaciją apie jų autorių atsiųsti el. paštu sociologijalt@gmail.com.

Lietuvos sociologų draugija
<http://www.sociology.lt> ■

IN MEMORIAM

VYTAUTAS KALTENIS (1937–2016)

Šių metų balandžio 29 d. mirė kraštotyrininkas ir kultūros darbuotojas, Mažosios Lietuvos kultūros tyrėjas ir puoselėtojas Vytautas Kaltenis. Velionis buvo Vydūno draugijos garbės narys, Lietuvos žurnalistų sąjungos narys, Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narys.

Vytautas Kaltenis gimė 1937 m. balandžio 26 d. Kėdainiuose. Jo tėvas buvo 1941 m. birželio 23-iosios sukilimo dalyvis, vėliau – partizanas. Todėl karo ir pokario metais šeima turėjo slapstyti ir persikėlė į Rugėnų kaimą (Kėdainių r.), kur prabėgo pavojų ir kovos už išgyvenimą kupina Vytauto vaikystė.

1952 m. Vytautas išvyko pas tėvą į Klaipėdą ir čia pasiliko. Kartu su tėvu 1956–1978 m. keliaudamas po Klaipėdos kraštą pradėjo savo kraštotyrinę veiklą: užrašė Rusnės ir Karklininkų kaimų dainų, kitos žvejų tautosakos, vietos gyventojų pasakojimų. Vėliau dirbo Klaipėdos miesto vykdomojo komiteto Kultūros skyriuje, Klaipėdos kraštotyros muziejuje (nuo 1988 m. – Mažosios Lietuvos istorijos muziejus), padėjo įsteigti Liaudies meno draugijos Žemaitijos skyrių, buvo Jūrų muziejaus įkūrimo ir Jūros šventės

atgaivinimo (1963 m.) iniciatorius. 1968 m. surengė Vydūno 100-ųjų gimimo metinių minėjimą Klaipėdoje.

1970 m. Vilniaus universitete baigė žurnalistikos studijas. 1969–1972 m. dirbo Vilniuje, Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijoje, 1972–1997 m. laikraščio „Tiesa“ (nuo 1994 m. – „Diena“) redakcijoje atsakingojo sekretoriaus pavaduotoju, skyriaus vedėju, buvo redakcinės kolegijos narys.

1998–2011 m. dirbo Mokslo ir enciklopedijų leidybos institute (nuo 2010 m. – Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras), buvo „Mažosios Lietuvos enciklopedijos“ (4 t. 2000–2009) rengimo grupės vienas vadovų, nuo 2007 m. – grupės vedėjas. 2010 m. organizavo „Mažosios Lietuvos enciklopedinio žinyno“ leidimo lietuvių ir užsienio kalbomis darbą. Buvo šių leidinių redakcinių kolegijų narys, parašė apie du šimtus enciklopedinių straipsnių, pateikė daug fotografijų, archyvinės medžiagos.

Literatūrinę kūrybą Vytautas pradėjo dar besimokydamas Pernaravos septynmetėje mokykloje. Tapęs profesionaliu žurnalistu, rašė straipsnius, apybraižas Lietuvos kaimo ir miesto aktualijų bei kultūrinio gyvenimo temomis. Jo publicistika perteikta per konkrečių žmonių darbus, pamąstymus, dažnai autoriaus subtiliai susieta su gilesniais kultūros klodais, to krašto gamta, žmonių pasaulėjauta, liaudies kūryba. Stebėtinai Vytauto bruožas – visur išvelgti tai, kas gera, gražu, pozityvu, kas turi išliekamąją vertę.

Ypatingą vietą Vytauto Kaltenio kūrybiname palikime užima Mažosios Lietuvos kraštotyrinė veikla ir publikacijos apie šio

krašto žmones, jų kultūrinio paveldo problemas. Neįkainojamais istoriniais šaltiniais tapo Vytauto kalbintų klaipėdiškių prisiminimai, jų garso įrašai ir fotografijos. Vytautas buvo artimas rašytojos Ievos Simonaitytės bičiulis, apie ją parašė atsiminimų, radijo pjesę. Paskelbė prisiminimų apie Vydūną, dailininką Adomą Braką ir kitus šio krašto šviesuolius. Geriausios apybraižos sudėtos į knygą „Ak, gražus dangau!“ (2008), už kurią autorius apdovanotas Ievos Simonaitytės literatūrine premija. Buvo knygų „Priekulė. Mažas miestelis prie didelio kelio“ (2005), „Klaipėdos krašto istorijos ir kultūros atodangos: Klaipėdos krašto visuomenės veikėjui dailininkui Adomui Brakui atminti“ (2007), „Skaisčiu tikėjimu, galingu veikimu: Vydūno draugijai – 25“ (2013) bendraautoris.

Netekome darbštaus, kompetentingo, didelę patirtį ir žinių bagažą turėjusio kolegos, kuris mokėjo organizuoti, įkvėpti, padrasinti, patarti, patikimo bendražygio, kūrybingos, jautrios ir taurios asmenybės. Liko neįgyvendinti kūrybiniai sumanymai, nebaigta rengti spaudai nauja knyga „Bėkit, bareliai!“ *Parengė Danutė Valentukevičienė*

LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE

Parodoje – Vazų dinastijos pradžios dokumentai

Sonata Šulcė

Iki gegužės 6 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje veikia paroda „Vazų dinastijos pradžia Lietuvoje – Zigmantas Vaza (1566–1632)“, skirta Zigmanto Vazos 450-osioms gimimo metinėms. Parodoje pirmą kartą eksponuoti autentiški XVI–

XVII a. privilegijų raštai, kuriuos restauravo Vrublevskių bibliotekos Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyriaus darbuotojai. Ekspozicija išsiskiria senųjų privilegijų raštų gausa ir vaško antspaudų įvairove. Daugelyje eksponuojamų rankraštinių dokumentų lankytojai galės pamatyti išlikusį Zigmanto Vazos parašą (*Sigismundus Rex*).

Parodoje apžvelgiami įdomiausi Zigmanto Vazos biografijos faktai, lankytojams pristatoma XVI a. psalmė, šlovinanti jo atvykimą iš Švedijos, skiriamas dėmesys valstybės reikalų tvarkymui ir karams su Švedija, Maskva ir Turkija. Tarp netikėčiausių eksponatų – Zigmanto Vazos pirmosios žmonos Onos Habsburgaitės atminimui skirta knyga, parašyta jos nuodėmklausio Fabiano Quadrantinus, ir XVII a. knygoje, dar esant gyvam Zigmantui Vazai, išspausdintas jo portretas. Tai unikalus radinys, kadangi kiti žinomi

Zigmantas Vaza. Iliustracija iš XVII a. knygos, saugomos LMA Vrublevskių bibliotekoje

Zigmanto Vazos portretai knygose yra iš vėlesnių laikų, nuolat dailininkų perpiešiami ir kartojami.

Vazų epocha Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje prasideda Zigmanto Vazos valdymu 1588 m., o baigiasi 1668 m., Jonui Kazimierui Vazai atsakius sosto. Zigmantas Vaza gimė Švedijoje, Gripsholmo pilyje, kur tuo metu buvo įkalinti jo tėvai: Švedijos karalius Jonas III ir Žygimanto Augusto sesuo Kotryna Jogailaitė. Gimus Zigmantui Vazai, buvo pratęsta Jogailaičių dinastija, todėl, pagerbiant jo senelį Žygimantą Senąjį ir dėdę Žygimantą Augustą, jam buvo duotas Zigmanto vardas. Parodos rengėjai – kultūrinės veiklos vadybininkė Sonata Šulcė, vyriausioji bibliografe Dalia Bikauskienė ir bibliotekininkas Andrius Jurkevičius. *Autorė yra LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyriaus darbuotoja.*

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Pažinimo ir ugdymo erdvė: mokslininkai – visuomenei“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2016 m. skyrė 10 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas Alfonsas Ramonas. Nariai: Valentinas Baltrūnas, Vygintas Gontis, Valentinas Daniūnas, Raimundas Dužinskas, Rimas Norvaiša, Andrius Puksas, Milena Medineckienė, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Alvydas Baležentis, Nelė Jurkėnaitė, Dalia Shilas (PLB), Eugenijus Stumbrys
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com (pagrindinis); mokslolietuva@takas.lt (papildomas)
Tel. (8 5) 212 1235, laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.